

ÅRSSKRIFT
UTGIVEN AV

ÅBO AKADEMI
KOMMITTÉ
1 9 1 7

Tc 5

Åbo Akademi
Arkiv.

Å R S S K R I F T

UTGIVEN AV

Å B O A K A D E M I K O M M I T T É

ÅRSSKRIFT

1 9 1 7

UTGIVEN AV
ÅBO AKADEMIKOMMITTÉ

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.	
Då högskolan i Åbo blir till	7	
I.		
WALD. RUIN:	Vad akademien minst skall kunna undvara 17	
ARTHUR RINDELL:	Grundandet av Åbo akademi enligt nya riktlinier för högskoleundervisningen	26
ELIAS LODENIUS:	Åbo högskola och Åbo samhälle	50
M. G. SCHYBERGSON: Vår akademiska undervisning förr och nu..	62	
SEVERIN JOHANSSON: Ett medlingsförslag vid gestaltandet av högskolan i Åbo	78	
HUGO PIPPING:	De humanistiska vetenskaperna och Åbo akademi	88
WERNER SÖDERHJELM: En uppgift för högskolan i Åbo	96	
II.		
TOR CARPELAN:	Alexanders-universitetet i Finland	103
C. E. HOLMBERG:	Huvuddragen av Tekniska högskolans utveckling och nuvarande organisation	114
GUNNAR LANDTMAN: Oxford, Cambridge och London (med bilder)	136	
KARL F. LINDMAN: ...	Om de tekniska vetenskapernas ställning vid de engelska universiteterna	151
HENRIK RAMSAY:	Den kemiska undervisningen och laboratorier	159
OSKAR ROSENQVIST: ..	Högre svenska handelsläroverket i Helsingfors	166
GÖSTA WAHLSTRÖM: Läkarutbildningen och läkarbristen i Finland	175	
SEVERIN JOHANSSON: De nyinskrivna svenska studenterna vid Helsingfors universitet åren 1905—1916. Några siffror och diagram	195	
III.		
RAFAEL COLLIANDER: Den svenska befolkningen i Åbo	205	
GABRIEL NIKANDER: ..	Nyttighetstendenser vid Åbo akademi under den gustavianska tiden	213
SVANTE DAHLSTRÖM: Huru Åbo stad förvärvade Runsala	222	

IV.

VARIA: Konstnärlig utsmyckning av Åbo teaters
foyer (med bilder)..... 241
Ekonomisk examen (med bild)..... 244
Fortsättningsexamen för folkskollärare 247
Två hänvändningar till Åbo akademikommitté 250
Högre teknisk undervisning på svenskt språk 251

D Å H Ö G S K O L A N
I Å B O B L I R T I L L

Det var en bristning i samhällets grund, som förnams i Åbo, då universitetet efter branden 1827 förflyttades till Helsingfors. Man kan förstå detta, då man besinnar de tusen trådar, med vilka högskolan — dess lärare, elever och institutioner, dess hela tillvarelseform — i arbete och fest varit örbunden med Åbo.

Orden från dess lärostolar nådde ej endast lyssnande studenter, de nådde även samhället, som sedan nära tvåhundra år såg upp till akademien som till sin andliga ledning. För främlingen var akademien sevärdheten framom andra, man gick sin vanda gång från biblioteket till botaniska trädgården, från nya akademihuset till astronomiska observatorium, erkännande seklernas imponerande verk och givmilda härskares minne.

Den historia är ännu oskriven, som skall uppenbara hela vidden av Åbo samhälles förlust genom universitetets avlägsnande från staden. Vi få inskränka oss till faktum, att Åbo genom att gå miste om denna andliga kraftkälla med ett slag lämnades på sidan om det finländska kulturlivets huvudfåra, som nu valde andra vägar. Åbo stad blev en i många avseenden öde bygd, dess gator präglades av det »hemska Stilleben», varom Pinello talar i sina tidsbilder, utforskandet av dess historia övergavs för decennier, dess vetenskap försvann, dess tankeliv stelnade, dess känsloliv betogs av det stilla allvar, som samlar sig kring minnet av forna dagars

ära och glans och i upprätthållandet av traditionen finner ett medel att hålla det hela vid liv. Den yttre företagsamheten sköts väsentligen över till det praktiska livet, men så stark har forntidskällornas stilla ström blivit i stort som smått, att den överallt spåras under ytan, där den ej mäktigt strömmar fram i dagen i form av allmänkänsla, uppföringslust, kärlek till stad och hem.

På samma gång Åbo stad på detta sätt stannade i sin utveckling, spridde sig stagnationen också över sydvästra Finland. Den forna kulturtrakten framom andra blev en förbisedd, av forskningen övergiven avkrok av landet, ett »mörkt hörn».

I slutet av senaste sekel hade Åbo småningom vuxit in i sin stadsplan, som, tilltagen i stort, verkat i viss mån hämmande på stadens liv och rörelse. Gynnsamma konjunkturner ökade den förefintliga verksamhetslusten, och vi finna, att Åbo omkring senaste sekelskifte tillkämpat sig en erkänd ställning i främsta ledet av landets städer på områdena för handel, industri och sjöfart. Det vaknande kulturella livet, som samlat sig kring institutioner med gamla namn och anor, kring en del livskraftiga nyskapelser samt kring enskilda varmhjärtade ledande personligheter, hade genom utbredning och popularisering av bildningsintresset bragts att erbjuda en vidsträckt och omfattande grund för något nytt, ledande och framtidsdugligt.

Det är mot denna bakgrund bilden av den blivande högskolan i Åbo framträder med skarpa konturer. Låt vara att högskolans närmare gestaltning, så att säga dess innehåll, ännu ej kan fixeras; den distinkta förgrundskonturen visar oss i alla fall de viktigaste dragen av vad man tycker sig behöva och vill hava förverkligat.

Åbo stad vill skapa ett universitet, till en början såsom en gård av historisk rättvisa mot en gammal stad, en viktig kulturbygd, vilken i fordomtima varit och ännu för vårt fosterland är den yttersta utposten mot civilisationen i väster. Över Åbo förmedlas en kulturell beröring av allt större be-

tydelse, ej blott mellan vår nutid och vår forntid utan även mellan vårt folk sådant det nu är och andra folk och länder. Såsom vår historias trådar sammanlöpa i Aurastaden, så sammangå även — låt vara att bilden ej är uttömmande — längst i sydväst de kommunikationslinier, vilka redan i våra dagar göra Åbo till ett centrum för en god del av landets näringsliv och än fullständigare skola göra det i framtiden. Synpunkten av historisk rättvisa vid ett Åbouniversitets återupprättande är helt visst ej tillfyllest, ty den nya högskolan skall ej blott fylla ett krav mot helgade minnen, mot gamla anor och gammal anda, utan den skall även bliva en utvecklingsmakt och symbol för en levande stad, som framför sig har en stor, måhända lysande framtid.

Vilket innehåll än kan givas den blivande högskolan, så är det säkert, att det ovan sagda principiellt uppbäres av en allmän opinion, som ej är begränsad endast till Åbo.

Strävan att få till stånd ett universitet i Åbo trädde inför offentligheten 1907, och tolk för densamma blev från 1908 Åbo akademikommitté. Kommittén, som till en början bestod av sju personer, tog till sin uppgift att hålla frågan vid liv och i mån av möjligheter förbereda förverkligandet av universitetsplanerna. Från och med 1911 har kommittén anordnat populära föreläsningar för Åbo stads allmänhet, varvid såsom föredragare anlitats främst lärare vid Helsingfors universitet, därefter vetenskapsmän från Sverige, i någon mån även Åbobor. Sommaren 1915 ökades kommitténs medlemsantal avsevärt, och dess arbete utvidgades och fördelades på tvenne skilda utskott, vilka togo om hand föreläsningverksamheten och utgivandet av kommitténs skriftserie, som inleddes hösten samma år. Kommittén blev en kraftigt arbetande institution. Sommaren 1916 tillsattes ytterligare ett finansutskott, under vars ledning den stora donationen på tre millioner mark tillkom till julen samma år.

Såsom ett från kommittén fristående företag anordnades sommaren 1913 akademiska sommarkurser i Åbo, ledda av en styrelse, sammansatt företrädesvis av för Åbo intresse-

rade universitetslärare i Helsingfors. Kurserna lyckades väl, de samlade kring sig en talrik lärjungsskara, bestående såväl av studenter som personer av olika levnadsyrken, och tack vare ett varmhjärtat understöd från enskilda personer och institutioners samt från Åbo stads sida ha sommarkurserna kunnat återupprepas år efter år. Ur akademifrågans synpunkt har akademiska sommarkursernas uppgift varit att visa, vilken stor möjlighet ett utomstående initiativ äger att gagna universitetet i Helsingfors, och vilken förträfflig miljö för akademiska studier den gamla Aurastaden är i våra dagar, såsom den varit det en gång i flydda lyckligare tider. Kring studenternas liv i arbete och vila breder sig den gamla bildningsstadens lugna anda, som sluter sig omkring det akademiska innehållet med den varmaste förståelse.

Utan tvivel förestår inom kort en fusion mellan Akademiska sommarkursernas styrelse och Åbo akademikommitté, i vilken den förras ledamöter redan till största delen ingå. Man har från många håll hört önskningsmålet, att sommarkurserna även i framtiden skola bibehållas, för att i den blivande högskolans arbetsplan utgöra en särskild sommartermin. Även kan det bliva möjligt att just genom sommarkurserna bevara kontakten med de grupper av vetgiriga, som i egenskap av yttre studieringar sluta sig kring den rent akademiska kärnan. Härmed avses önskvärdheten att bibehålla och vidare utveckla den till sommarkurserna anslutna Ekonomisk examen, samt att måhända i högskolans namn övertaga Fortsättningsexamen för folkskollärare, genom vilka två examina värdefulla tillskott skulle tillföras arbetsplanen i riktning åt vetandets förallmänligande. Ur denna synpunkt äro även de senaste år införda instruktionskurserna för högre skolors lärare samt de tilltänkta kommunala studiekurserna av betydelse.

Det arbete som utförts genom sommarkurserna kan den blivande högskolan bygga på och föra vidare. —

Den fråga, som i detta nu överallt uppställes till besvarande, berör den blivande högskolans vetenskapliga riktning och läroplan.

Frågan är svårlöst på grund av den komplicerade situation, som möter vid dess upptagande och beredning. Men säkert skall den kunna lösas, och lösas såväl klokt som framsynt. Den glädjande mångfald olika uppslag och idéer, som dagsdiskussionen redan fört med sig, vittnar framför allt om en sak: behövligheten av ett nytt akademiskt företag i detta land. Varje tvivel i detta avseende måste resolut kullhävas inför de brister såväl i ett som annat avseende, som diskussionen blottat, och vi finna en säker utgångspunkt i faktum, att den nya högskolan på de flesta av de föreslagna områdena skulle kunna fylla ett behov och bliva till nytta för land och folk.

Då man orienterat sig på denna fasta grund, infinner sig lätt en välgörande känsla av lugn. Det förberedande meningsutbytet har givit föreställningen om ett vidsträckt och tacksamt arbetsfält, om en stark strävan mot högre mål, om en rikedom på tankar och resurser, bland vilka man blott har att välja. Huru klart visar ej detta om ej vägen, som man bör gå vid avgörandet, så åtminstone sättet, huru man bör gå tillväga!

Den relief det allmänna intresset och de starkt spända förväntningarna giva det blivande avgörandet, ställer stora fordringar på Åbo akademikommittés skicklighet och framsynthet samt på det kunskapsförråd hos kommitténs medlemmar och experter, vilket är behöfligt för beslutets fattande. Man kan även vara övertygad om, att kommittén skall göra allt för att sätta sig i tillfälle att fatta ett moget beslut. Härvid får skyndsamheten ej spela en avgörande roll, om även tiden ej bör få gå kommittén ur händerna. Diskussionen i tidningar och tidskrifter har väl i detta nu givit vad den kan giva. Det kräves nu att diskussionen fördjupas och föres in på undersökningens fastare mark. Huru härvid bör tillgå i detalj blir väl beroende av kommitténs

särskilda beslut, antingen man avgör sig preliminärt för vissa ämneskomplexer och därefter låter utarbeta förslag och kalkyler för dessas högskolemässiga realiserande, eller man beslutar sig för att undersöka och kalkylera alternativa linier, av vilka sedan den fördelaktigaste och bästa definitivt antages som program för högskolan.

Huru som helst, akademidiskussionen måste nu ledas över från impressionens och de allmänt hållna förslagens stadium till arbetets solidare metoder.

Uppgiften förenklas väsentligen genom att tvenne konstituerande drag inom det redan förda meningsutbytet varit gemensamma för det stora flertalet intresserade.

Det första innebär, att den nya akademiska institutionen bör få en vetenskaplig karaktär. Det kan förefalla överflödigt att framhålla denna fordran, då något annat knappast kunde tänkas förenligt med de i Åbo uppställda formella betingelserna för donationerna samt med Åbo akademikommittés allmänna riktning. Men vissa uttalanden i den hittills förda diskussionen göra det nödvändigt att fastslå kravet på vetenskaplighet såsom allmänt. Om ej denna grundprincip kunnat göra sig tillräckligt gällande i meningsutbytet angående ett vetenskapligt institut såsom motsättning till en fackskola, så skall detta utan tvivel ske vid en detaljerad behandling av frågan. Åsikterna divergera, synes det, företrädesvis i fråga om de vid högskolan upptagna vetenskapernas pedagogiska utnyttjande. Skall med andra ord den nya högskolan bli en vetenskapsakademi, ett forskningsinstitut, som i främsta rummet för forskningens talan, eller skall den, sammanförande såväl undervisnings- som forskningsuppgifter, under sina lärares ledning söka samla talrika skaror av lärjungar och studerande?

Denna fråga är särskilt svår att lösa genom att den öppnar perspektiv åt många håll: förhållandet till Helsingfors universitet bringas här till aktualitet, liksom den nya högskolans ställning till det svenska folkelementet överhuvudtaget och till Åbo stad, dess utveckling och framtid.

Det andra i det stora hela gemensamma draget inom den på svenskt håll förda akademidiskussionen har varit övertygelsen, att den nya högskolan bör bli ett svenskt företag. För alla initierade har fordran på enspråkighet varit axiomatisk, och diskussionen har blott kunnat stärka den teoretiska grunden för en ståndpunkt, som ända från början synts såväl naturlig som rättvis. Med en viss undran har man antecknat den inom finska nationalistkretsar rådande strävan att göra Åbo högskola tvåspråkig. Frånsett enskilda personers odisputabla rätt att självständigt fastställa donationsstadganden till förmån för kulturella ändamål, anför man på svenskt håll Brahestads handels- och borgarskola såsom ett exempel på faran, att tvåspråkigheten övergår till en icke avsedd enspråkighet i enlighet med majoritetens önskningar. Detta exempel har varit svenska donatorer till mycken lärdom.

Att den nya högskolan skulle göras till en mot finskheten riktad kamporganisation är en idé, som saknar verklig grund. Däremot ligger det i sakens natur — och det har aldrig dolts — att det positiva arbetet för svenskhetens bevarande i Finland skall få ett stöd i högskolans program, hurudant detta än må bli. Likasom på finskt håll arbetet för den finska nationalitetens utforskande tagit sig vackra uttryck och lett till resultat, som man även bland detta lands svenskar med glädje kan omfatta, likaväl bör det för den finska nationaliteten vara en källa till tillfredsställelse att finna vår forntids, vår egenarts skatter dragna fram i det dagsljus, som är gemensamt för oss båda.

Den nationella differentieringen är inom vårt folk ett faktum likaväl som den är det i Belgien, i Schweiz. Må vi hoppas, att med en stigande kultur en ökad förståelse skall frambringas, varvid de gemensamma uppgifterna rör svenskar och finnar i detta land skola bli ett enande band, som sammanför oss till en större, med stark allmänkänsla omfattad enhet.

Ur denna synpunkt ger sig lätt den teoretiska grunden för en svensk högskola i Åbo, och vi anteckna med tillfreds-

ställelse att mången på finskt håll förstått och erkänt det berättigade i planen, det glädjande i möjligheten att realisera densamma.

Årsskrift, utgiven av Åbo akademikommitté framträder härmed för första gången. Årsskriften utgör ett försök att genom fristående undersökningar på olika områden giva bidrag till akademifrågans lösning.

I anslutning till redaktionen lämnat direktiv ingår i årsskriften ett antal uppsatser, som röra Åbo stads historia och kulturella liv.

I detta sammanhang bör det framhållas, att samtliga uppsatser äro författade före de senaste veckornas tilldragelser, vilka givetvis i mer än ett fall varit ägnade att påverka deras innehåll och avfattning.

S. D.

VAD AKADEMIN MINST SKALL KUNNA UNDVARA

AV
WALD. RUIN

Under de månader Åbo akademifråga stått öppen för offentlig diskussion, har det tidtals sett ut som om de från alla håll strömmande inläggen medfört fördunkling snarare än ökat ljus. Säkert är, att det känns ojämförligt svårare att taga ihop med ämnet nu, än det för mig föll sig senaste november, då jag en regnig söndagsförmiddag å hotell Börs i Åbo företog mig att kasta till pappers, vad jag kvällen förut haft anledning muntligt anföra i ett trivsamt samkväm bland Åbo akademikommittés medlemmar. Nu, flere månader senare, skulle det ju rätteligen gälla att först söka kritiskt rå med ett helt berg av motsatta och inbördes stridiga meningar, som under tiden framträtt och påkallat uppmärksamhet. Och dock, vad vore det väl annat än att åter pröva, hurusom polemiker i grunden äro ofruktbara, sällan övertygande, för ett friskt uppsåt snarast dämpande, och hurusom en god sak i stället bäst främjas, om man möjligast direkt och okonstlat framlägger sin enkla mening. Så vill jag då till en början, enligt bevarad anteckning, endast återge mina tankar i Åbo vid en tidpunkt, då akademifrågan åtminstone för mig tedde sig så jungfrulig som möjligt och då man i själva verket ännu ej stod vare sig inför de stora donationerna som realitet eller den tjänstvilliga publicistiska rusningen till frågans klagörande.

*

Några få timmars vistelse i Åbo har hos mig framkallat det starka intrycket av att akademifrågan här är den brännande frågan, som på en gång livar sinnena och skiljer dem åt. Det livande är de utsikter till den stora tankens förverkligande, som nu synas hägra; det skiljande är det urgamla, i fråga om bildningsanstaltens program snart sagt oslippliga tvisteämnet, som finner sitt uttryck i antitesen: realism eller humanism. Vad man kallar den nya tidens krav tyckes peka i den förstnämnda riktningen, där det ej skall saknas talrika, kanske mäktiga förfäktare: alltså realistisk vetenskap och lära, matematik och naturvetenskap, allrahelst med teknisk påbyggnad av det ena eller andra slaget, om icke rent av en teknisk anstalt. Men inför den tanken finner jag mina närmaste vänner här i bekymmer. De ha för ögonen ett i själva människoanden djupare rotat bildningsbehov, liksom en vetenskaplig nitälskan, ägnad vad ur sådan mänsklig synpunkt plär kallas de stora frågorna, något i stil med Åbo historiska och fosterländska traditioner — det allt tydliggen att söka på det s. k. humanistiska lärdomsrådet.

Det skall säkert ej förvåna, att jag nu av full övertygelse tar parti för vännerna. Enligt min åsikt blir det *humanistiska momentet* omistligt i den blivande akademien, om den skall göra skäl för namnet. Och är det en gång med, bör det enligt sin natur vara det centrala, sammanhållande, organiserande. Detta vågar jag uttala utan att därför det minsta pruta av på min mer än en gång uttalade beundran för matematikens universalitet och metodiska mönstergillhet, naturforskningens friskhet och omvälvande resultat, teknikens bragder. Jag stannar här vid Göthes ord: »Den enskilde vare det fritt att syssla med sådant, som lockar honom mest; mänsklighetens egentliga studium förblir dock — människan».

Men jag går i detta fall ändå längre tillbaka. För mig är begreppet akademi oskiljaktigt förknippat med den av *Plato* skapade traditionen, liksom ju namnet i fråga, strängt historiskt, går tillbaka till hans lärargärning i det klassiska

Athen. Han var nog så stor realist, även han: ej blott att han först gav de exakta disciplinerna, i all synnerhet de matematiska, särställning och rang i den ståtligt uppåtstigande skala, som mynnar ut i den filosofiska uppgiften att fatta idéerna; åt de vardagligaste företeelser, verktyg och husgeråd, alla naturföremål, levande och döda, visste han ge så att säga en direkt, hedrande representation i sin över-sinliga idévärld. Men vid den blotta specialbetraktelsen, riktad på tingen, fick det aldrig stanna; kunskapen var ofullgången, skugglik, så länge man ej från utgångspunkterna, de empiriskt kringströdda detaljerna, verkligt trängde fram till den enande principiella betraktelsen på det filosofiska planet. Och än mera: det som inom själva denna idévärld, vilken den principiella betraktelsen sträckte sig till, gav alla enskildheter stadga, översiktlighet och sammanhållning, gav hela den däri inbegripna realvärlden ljus och värde, det var en idé, den centrala och mäktigaste, som han kallade *det godas idé*, således den idé, som uttrycker människoväsenheten i dess yppersta potens. I relation därtill måste allt det övriga bringas, om det för människoanden skall väga något. Det goda, eller låt oss säga ändamålet i sig mänskligt skådat, framstår härmed som det livgivande, ljusstrålande, hela kunskapsvärlden organiserande grundmomentet. Som planeterna låna sitt ljus av solen, så låna sanningselementen sitt värde ytterst av etiska makter.

Man kan icke tänka sig ett djupsinnigare drag än detta, och det vore en sann lust att söka bringa det i parallel med vad vi i 20:de seklet i grunden avse med vår mycket omtalade, icke sällan häcklade »pragmatism»: det att den blotta rena teorin gör ingen glad, att den fastmer förblir som man säger irrelevant, sålänge den ej får sin rätta humana accent genom att röjas i sin brukbarhet för ändamål, de där för oss människor innesluta ett krävande livsvärde, äro mer eller mindre ett med vår bestämmelse. Vi missfirma blott onödigtvis denna vår moderna pragmatism med dess riktning på det livsdugande och handlingskraftiga genom att omskriva vär-

det i fråga som det nyttiga, det enbart kulturfrämjande. Vårt uppsåt framstår i helt annan dager, om vi i stället återgå till det enkla platoniska: det goda.

Det är nu tankar, hemmahörande, såsom synes, allaredan i antiken, men aktuella som trots någonsin just i dag. Att de gälla kunskapslivets högsta intressen, där de ställa i utsikt normer för ett sanningens urval, är uppenbart. Är det då tänkbart att värdigt grunda en akademi på sidan om sådana tankar, en akademi utan organ att sitta till doms över dem alla och så förvissa sig om sina egna strävandens värde och bärvidd inom det stora sammanhanget av andlig tillvarelse och evolution överhuvud? Vi vinna här en anvisning på vad vår akademi minst av allt skall kunna undvara. Vi må aldrig så mycket med levande kunskapshåg hängiva oss åt yttervärldens realiteter, och det både för den omedelbara teoretiska lockelsens skull och emedan de praktiskt taget väga så tungt på det kulturella arbetes valplats, — vad vi dock främst ha att sköta om, om vi vilja komma till full vetenskaplig myndighet, såsom det ensamt anstår en akademi, det är att få de stora rikt- och siktlinierna klara, uti vilka målen, de människovärdiga höga målen te sig, som kunna ge vårt hängande vid realiteterna betydelse och adel. Se där den sannskyldiga hederspunkten för en akademi i egentlig mening, däri den har att skjuta utöver alla dessa bildningsanstalter av ringare valör, som kunna vara nog så tjänliga att propagera kunskap och färdighet i hävdvunna, kanske t. o. m. i högst moderna former, men ej nå upp till det stadium av frihet och besinning där man ur högre synpunkt värdesätter vetandet självt. Därtill fordras nämligen dess hänförande till, dess jämna konfronterande med vad vi kallade livsvärdena. Dem skall vår nitälskan främst gälla. Men skulle de då, dessa ideella storheter, i det längsta undandraga sig det säkra vetenskapliga greppet, nåväl, så skall det dock för den högsta bildningsanstalten vara en hederssak att genom betrodda krafter upprätthålla spejartjänst i deras riktning.

Vad vi, med andra ord, minst kunna undvara är en högvetenskaplig uppodling av de arbetsfält, där sådan vidsynt ideell spejartjänst har sin naturliga plats, sin bästa utsikt till framgång. De humana värdena, vid vilka vi i allt vårt strävande, även det vetenskapliga, äga orientera oss, de framträda för oss i och genom ett mera omfattande och inträngande studium av det mänskliga väsendet överhuvud, sådant detta studium framför allt förverkligas i *historia* och *filosofi*. Dessa vetenskaper, i mina ögon bestämda att i en förnuftig akademiorganisation ange centrum, de representera var för sig stora syntetiska helheter, som i ett akademiskt program kunna ersätta åtskilligt, så länge ej allt kan fås, men som å sin sida ej låta ersätta sig med några som helst anhopningar av specialiteter, lika litet av det filologiska som av det naturvetenskapliga slaget. Med dem som grundstomme blir däremot den akademiska helhetsbilden från början bäst bevarad, även i det fall att programmet skulle svälla ut i riktningen av tillämpad vetenskap och teknik, ty det allt är ju, om något, mänskligt, ändamålsbestämt, vartill kommer att just arbetet på materiell förkovran, för att undgå försumpning, har behov av att ställas i den äkta humanitetens ljus, sammanskådas med de väsentliga livsmålen, röjda för oss i historia och filosofi. Historien — det är linjerna för mänsklighetens framryckning härtills, linjer, ofta nog bisarrt brutna, med allt det tillfälliga, oberäkneliga, som livsalstringens dunkla urkälla ger upphov åt och som av oss endast kan konstateras. Filosofin — det är människoandens urgamla, ljusa uppsåt och tillförsikt att ur tillfälligheterna bryta ut förnuftet, skåda tingen sub specie aeterni, vinna ledstjärnor för framtiden.

Men till samma slutsats om de humanistiska grunddisciplinerna som oundgängligt centrum kommer jag även på en annan väg. Ovillkorligt skall en akademi sträcka sin ärelystnad därhän, att den ej framstår som ett nummer bland många utan har sin individualitet för sig. Den får ej vara en upprepning efter gängse schablon av något, som i oräk-

neliga exemplar finnes över hela jordklotet förverkligat — såsom mängden av dessa fackskolor, avseende närmast att förhjälpa den enskilde till en plats, där han finner sin bärgning och kan aktas som nyttig medborgare. Höjd över subjektiva välfärdssynpunkter skall akademien vara vuxen en ingripande historisk roll i ett helt folks liv och just därav vinna sin individualitet. Den skall, med all vetenskaplighet, framstå som ett sannskyldigt produktivt organ för folksjälens, å ena sidan återverkande därpå höjande, befruktande, å andra sidan bringande något av dess innersta till uttryck på detta unika sätt, som gör dess insats i det universalmänskliga kulturarbetet oersättlig. Men folksjälens framträder ej, finner ej sitt uttryck i matematiska formler eller tekniska handgrepp och metoder, sådant fullt internationellt gods, som är växelmynt över hela jorden och därå ursprungsprägel är utplånad i samma stund det sett dagen och reciperats. Folksjälens näres, lyftas, formas i högre kulturell mening genom världs- och livsbetraktelse, historia, litteratur, konst — det är ock på dessa gebit densamma skapande kan ge sig till känna, vinna sin spegling uti verk med daningsmärke som varar och vittnar om sitt upphov. Lyckligtvis har man ju ock under decennierna före kriget kommit så långt att i sådana humanistiska stycken såsom välkommen, omistlig hälsa den individuella insatsen, utgående vare sig från folk eller enskilda andar, och att i mångfalden, den summerande överblicken erkänna mänsklighetens sanna rikedom. Detta betyder för de små nationerna utsikt att, uppskattade, vara med i det stora samarbetet och där föreviga sin art, det bästa däri.

Skall det slutligen behöva påpekas, att våra siare, ledare, stormän överhuvud så gott som samtliga mognat inom rämärkena för humanistisk bildningsid på universitetsstadiet? Man må blott i det avseendet mönstra det nittonde seklets finska historia och för övrigt gärna utsträcka sin mönstring över Finlands gränser. Jag menar, även den ärelystnaden finge vår nya akademi gärna bestå sig: att tillföra vårt folk

andligt ledarskap. Ty av den breda medelmåttigheten, som under tiden översvämmat oss med diskussioner och trycksvärta, ha vi, tänker jag, känt oss lindrigt hugsvalade och föga främjade. Men siarorden, ledartankarna, de äkta, ljusbringande, som vårt offentliga liv skulle ha gott utav, dem kunna vi minst av allt vänta som frukt av en högskoleundervisning, som, utan ryggrad i de syntetiska discipliner där livets stora realiteter, uppgifter, problem skärskådas, splittrar sig i lärda specialiteter eller rusar i riktningen av praktisk tillämpning. En sådan undervisning faller blott alltför lätt platt till marken, förrirrar sig i stoftet eller — ej stort bättre — i lärdomspedanteriets ofruktbara skrymslen; den förtjänar ej att kallas akademisk i den hedrande bemärkelse, som borde vara ordet förbehållen. Det är vad jag först som sist vil hava sagt.

*

Så gävo sig och formades tankarna, om ock säkert ej i allo orden, vid det redan nämnda tillfället i Åbo, innan ännu den stora publicistiska kampanjen till akademifrågans utredande kommit i gång. Nu, sedan den pågått och staplat ansenliga mängder argument till förmån för de mest olika förslag, borde jag rätteligen vara mycket, mycket visare. Men med risk av dåligt vitsord för min läraktighet besluter jag mig dock för att låta det sagda stå, även om det nu, mer än förut, framstår som en flyktig, rätt ofullständig kontur. I ett avseende har jag nog sett den konturen efteråt fyllas på ett sätt, som tillfredsställt mig, nämligen genom prof. Söderhjelm's lilla uppsats i Argus N:o 5, som fritar mig från varje vidare tillägg i fråga om historien.

I ett annat avseende, det i mina ögon ändå mera maktpåliggande, nämligen i fråga om filosofin, vet jag mig knappast ha fått understöd, ehuruval samtliga, som i akademifrågan uttalat sig, måste antagas varit minst filosofiexamstrar. Jo, prof. Gustafsson stödde mig redan i förväg, då han nämligen vid det grundläggande diskussionsmötet i Åbo för nio

år sedan ivrade för en akademi i merkantil och juridisk riktning, dock på humanistisk bas, där då bland de erforderliga grunddisciplinerna nämndes filosofi med tillägget »en modern, på experimentell och sociologisk grund fotad filosofi». Tillägget önskade jag bort, det blir lätt nog missvisande och leder till trånghet, snäva gränser, där dock som ämnets karaktäristiska styrka bör aktas vidden, för att ej säga svinget och fjärrsynen. Experimentera gör man i psykologin, som i den bemärkelsen t. o. m. gärna må i självständighet brytas ut; sociologisk kan man tänka sig grunden blott för en bråkdel av filosofin, — även här finnes en specialitet att utbryta. Men det spekulativa får allraminst förgätas, då det är fråga om filosofi, såframt man vill ha dess betydelse av mäktigt fannande, över mål och metoder orienterande universaldoktrin realiserad och däri vill vinna ett allmänt bildningsämne av allra främsta rang, sådant prof. Söderhjelm väntar sig av kulturhistorien. Varje stor teori, även på det naturvetenskapliga området, är för övrigt spekulation. Det är därför naturvetenskapen i våra dagar bjuder så mycket filosofi och just i filosofin — det ämne som ej utan djupt berättigande även historiskt givit namn åt en hel fakultet — vinner sin naturliga tillslutning till hela det humanistiska läroområdet. Att då lämna ur spelet den eminenta länken i vetenskapernas system innebure ej blott ett oförstående avsteg från akademisk historia, utan ock en sällsam förblindelse i en tid, då man, stående inför så många behjärtansvärda uppslag i humanistisk, realistisk, teknisk riktning, har allt bekymmer att säkerställa den nya akademins enhetlighet.

Ännu blott ett. En vinning vore det att i Finland åter en gång få en odelad professur i filosofi. Klyvningen i teoretisk och praktisk här i Helsingfors innebar principiellt taget ett baksteg, förordades från svenskt håll, där saken hade hävd, motsades från tyskt. Fördelen var att vi till det priset fingo två professurer i det viktiga ämnet, men det hade man ock, efter utländskt föredöme, kunnat nå genom en enkel dubb-

lering, något som i tiden föreföll oss alltför ovanligt. Det kan ej vara till fördel att t. ex. psykologin och etiken dragas så långt ifrån varandra som det i och genom klyvningen skett, ej heller någon mening i att det ena av dessa ämnen ställes längre bort från kunskapsteorin än det andra, fatalt dessutom att det ur bildningssynpunkt kanske viktigaste stycket, filosofins historia, blir obestämt svävande mellan de båda lärostolarna. Den enskilde läraren måste det naturligtvis vara obetaget att inom det odelade stora området inrätta sig efter sin individualitet och därvid starkare markera det ena eller andra partiet. Men då det gäller en bestående institution, är principen viktigare, och den fordrar för filosofins vidkommande, som sagt, fria vidder, fordrar åtminstone möjlighet till universalitet. Att sådant icke heller är en orimlig fordran, en endast fantiserad möjlighet, det betyder vårt eget århundrade genom filosofnamn som Harald Höfdding, William James, Henri Bergson, goda exempel tillika på, huru just en filosofisk lärostol kan vinna betydelse av populär kultur-makt. Vad ha icke dessa män betytt ensamt för sina studenter! Andra filosofnamn från äldre tid kunde gälla som signatur för hela epoker. Vi förstå det väl: till de fria vidderns program hör, förutom i rent vetenskapligt avseende högsta besinning och överblick, känning med de stora livs-realiteterna och — värdena.

Vi begära plats för sådant vid Åbo akademi.

GRUNDANDET AV ÅBO AKADEMI ENLIGT NYA RIKTLINIER FÖR HÖGSKOLEUNDERVISNINGEN

AV
ARTHUR RINDELL

Den i den gamla Aurastaden omhuldade tanken på återupprättandet av Åbo akademi, vilken tagit sig uttryck i den av Zachris Topelius lancerade formeln *Aura rediviva*, har framsprungit i kretsar, där man i finskhetens framsteg vid universitetet i Helsingfors sett en för den svenska kulturformen och det svenska folkelementets framtida utveckling mycket allvarsam olägenhet, för att icke säga fara. Redan innan de stora donationerna till förmån för Åbo akademi väckt till liv en intresserad diskussion om den tilltänkta lärdomshärdens uppgift, har man i Åbo säkerligen tänkt sig ingenting mera och ingenting mindre än en högskola för vetenskaplig forskning och undervisning inom alla grenar av mänskligt vetande, universitas litterarum, varest arbetet för den svenska kulturformens bevarande och förkovran kunde finna en egen, ostörd fristad.

Dock hava olika meningar framträtt och diskussionen har delvis invecklats därigenom att man i onödigt hög grad skattat åt tanken på en organisk utveckling, bestämd av de särskilda vetenskapernas inre sammanhang. Genomatt välja det rätta fröet, alltså den rätta kombinationen av vetenskaper, skulle man med naturnödvändighet få se den rätta plantan uppväxa. Emellertid äro vetenskaperna inbördes för-

bundna, icke genom en enkel tråd, vilken en gång gripen ofelbart leder oss framåt den rätta vägen, utan deras sammanhang går i flere olika riktningar, beroende av anknytningspunkter i kunskapsmaterial och i arbetsmetoder. Även den historiska utvecklingen har icke uteslutande gått från allmänna uppgifter till mera speciella, utan även i motsatt eller syntetisk riktning.

Söker man följa den organiska utvecklingens princip, råkar man lätt ut för godtyckliga deduktioner, ledande till överflödiga diskussioner angående den rätta vägen. Ett instruktivt exempel i sådant avseende erbjuder oss den under diskussionen rörande akademifrågan framträdde trion: filosofi, matematik och biologi. Till sin art äro dessa vetenskaper nog allmänna, men deras grundläggande betydelse är rätt olika. Under det att matematiken är rent abstrakt till sitt innehåll, kan detta icke mera fullt gälla för filosofin, vilken opererar med kunskapsmaterial hörande till varje område av mänskligt vetande, och än mindre för biologin, vars material är taget från vetenskaperna om de levande naturföremålen, botaniken och zoologin. En omständighet, som jämväl, mer eller mindre medvetet, gjort sig gällande i många uttalanden, har varit den vid vårt universitet rådande ordningen för befodringsärendens behandling, vilken ordning säkerligen icke är den enda rätta.

Ett annat moment, som även bidragit till att inveckla frågan om Åbo akademi, har framträtt i och med de betänkligheter, vilka år 1907 framfördes av nio universitetslärare. Det i tidningarna tryckta uttalandet börjar med en lyckönskan till Åbo samhälle att hava inom sig fostrat en storslagen offervillighet. Hyllningen ter sig dock egendomlig därigenom, att den fästes vid ett villkor, nämligen tillgodoseendet av Åbo stads och dess omnejds »lokala bildningsbehov och kulturintressen» — likasom om ett lokalt bildningsbehov vore begränsat till vissa grenar av vetande! Manifestanterna tycka sig dock märka, att strävandena i Åbo syfta mot en vidare uppgift, ett helt universitet, och de äro icke sena att giva en allvar-

lig förmaning: ett privat universitet kan hos oss aldrig konkurrera med statsuniversitetet och den svenskspråkiga högskolan i Åbo komme sålunda icke blott att skada den svenska gruppen genom att beröva densamma alla förmåner Helsingfors universitet med dess rika resurser kan erbjuda, utan till och med verka menligt på det finska elementets utveckling i landet. Endast då när universitetet i Helsingfors icke mera kan tjäna som en härd för de svenska bildningsintressena, kunde frågan om ett svenskt universitet dock ses i ett nytt ljus.

Denna mening vann även åtskilligt understöd vid ett akademiskt diskussionsmöte och räknar väl ännu avhängare, ehuru dessas antal ej torde vara stort. Man vet endast, att flertalet bland de ovan omtalade nio befinna sig bland undertecknarne av en nyligen i tidningarna publicerad adress, genom vilken 74 »nuvarande och f. d. universitetslärare» till kommittén för Åbo akademi riktat en önskan, att de donerade medlen måtte användas »för åstadkommandet av ett vetenskapligt institut». Genom sin svävande avfattning lemnar adressen vederbörande i okunnighet om vad slag av vetenskaplig institution man åsyftat. En större tydlighet hade dock förlänat manifestationen en viss betydelse, då under debatten även diskuterats eventualiteten av ett utslutande för vetenskaplig forskning avsett institut, vilken lösning accepterats av motståndarne till akademins upprättande enligt den i Åbo rådande opinionen.

Huru det än må förhålla sig med de här berörda betänkligheterna och deras utbredning vid universitet, äro dessa dock förtjänta av allt beaktande. Icke sålunda, att vi nu skulle låta vårt mod nedslås och avstå från tanken på ett svenskt universitet. Men väl kan det vara skäl att överväga, huruvida och i vilken grad man vid den första starten bör fördubbla sådant som universitetet nu kan erbjuda den studerande ungdomen. En dylik prövning är av nöden redan för att undvika onödigt slöseri med de till buds stående resurserna av arbetskraft och penningmedel.

En lämplig utväg till undgående av svårigheter i nyss antydda avseende skulle erbjuda sig, om man kunde göra början med en undervisning, ägnad att öppna nya banor för den studerande ungdomen. Genom att sålunda fylla luckor i det nu bestående systemet för akademisk undervisning kunde en dubbel vinning ernås, och denna synpunkt vinner en så mycket större betydelse, som det väl icke kan bli möjligt att genast få till stånd ett fullständigt universitet.

Den närmaste uppgiften blir då att avgöra, vilka vetenskaper först borde upptagas på programmet och vilken organisation man borde giva den nya högskolan.

En möjlighet i nyss antydd riktning erbjuder sig, om man till en början anordnar akademins verksamhet för sådana uppgifter, vilka med vårt universitets nuvarande organisation och arbetssätt icke, eller blott ofullkomligt, kunnat tillgodoses. Ett väl funnet förslag av dylik art skulle icke blott öppna nya banor för vår svenska ungdom, utan även i sitt förverkligande innebära en värdefull insats i fosterlandets allmänna kulturarbete, en insats som vore ägnad att väcka erkännande och respekt även på finskt håll.

Valet av de sökta uppgifterna får dock icke bestämmas av annat än dessas betydelse för samhället och för den svenska studerande ungdomens framtida välfärd, sådan vi måste tänka oss denna. Men känslolivets odling må härvid icke skjutas framom förvärvandet av sådana kunskaper, vilka äro ägnade att tjäna den svenska kulturformens värnande och befrämjande. Våra lantdaggar hava visat betydelsen av de politiska och sociala kunskaper, över vilka den svenska gruppen förfogat och klart är, att dylika insikter även äro ägnade att bereda inflytande i det kommunala livet. Andra exempel, som kunde ligga nära till hands, må här förbigås. Likasom flertalet av universitetets alumner utbildas till präster, läkare, ämbetsmän för rättsvärdar och förvaltningsväsendet, skollärare m. fl. måste även den nya akademien sörja för de ungas fortkomst i livet, icke blott genom väckelse till

ideella strävanden utan ock genom ett lämpligt examensväsende.

Vid universitetet finnes ingen fakultet, vars studier fått lämna kvalifikationer i så många olika riktningar, som den juridiska. Betraktar man närmare examensväsendet inom denna fakultet, befinnes detsamma, med undantag för de lärda graderna, vara avsett för statens tjänster inom rättskipningens och administrationens område. Detta förhållande har jämväl, i högre grad än önskligt vore, tryckt en viss stämpel på studierna och undervisningen. Den samhälleliga utvecklingen har emellertid skapat behov av arbetskrafter i en mängd olika värv, för vilka en lämpligare utbildning helt säkert kunde vinnas, än den som under nuvarande förhållanden står till buds. De juridiska studierna hava nu fått lämna förberedelsen icke blott till lagstiftarens kall, utan även för kommunala och sociala tjänster av olika slag, för poster inom bank- och försäkringsväsendet m. fl. värv, vid vilka en del av examenskunskaperna säkerligen med avgjord fördel hade kunnat vara ersatta med andra.

I utlandet har den sociala utvecklingen allaredan lett till insikten därom att de rent juridiska studierna icke äro de lämpligaste för en stor mängd funktionärer av olika slag. I synnerhet hava kommunalväsendet och näringslivet med sina ständigt växande behov framställt krav på en för dem lämpad utbildning. För att nå detta syfte, ävensom för utbildande av tjänstemän för diplomat- och konsulatväsendet, har man flerstädes i utlandet inrättat dels särskilda högskolor, dels fakulteter för statsvetenskap.

Till belysande av dessa förhållanden må här anföras några exempel, tagna från olika stater i Europa. *England* har bl. a. i London den så kallade »London School of Economics» vilken utgör en institution inom universitetets juridiska fakultet. Denna anstalts uppgift angives vara att befordra studier i nationalekonomi, statskunskap, statistik, sociologi, historia, geografi och besläktade ämnen samt att, med särskild hänsyn till examensfordringarna vid Londons univer-

sitet, tillgodose studier, ledande till administrativ verksamhet, statlig eller kommunal, inom kommunikations-, bank- och försäkringsväsendet, till handelns och industrins ledande poster ävensom till undervisningsverksamhet inom de vid högskolan representerade ämnena.

Från *Frankrike* må omnämnas den i Paris befintliga »École libre des sciences politiques», vilken lämnat mönstret till den nyss omtalade engelska högskolan, och vilken för övrigt icke är den enda anstalt av detta slag i Paris. Oaktat sin natur av privat inrättning levererar denna högskola till staten en stor mängd tjänstemän. Studierna äro fördelade på fem sektioner, en administrativ, en ekonomisk-finansiell, en ekonomisk-social, en diplomatisk och en allmän sektion. Benämningarna angiva de olika studieriktningarnas huvudämnen, dock äro offentlig rätt och historia huvudämnen i den allmänna sektionen.

I *Tyskland* äro förhållandena rätt invecklade. Den juridiska fakulteten vid fyra universitet (Strassburg, Freiburg i B., Würzburg och Münster) har inom sin ram upptagit nationalekonomi, ofta under beteckningen statsvetenskap. Två universitet (Tübingen och München) hava att uppvisa en särskild statsvetenskaplig fakultet, vilken dock i det senare fallet benämnes statsekonomisk. Vid samtliga dessa sex universitet förefinnes en statsvetenskaplig doktorsgrad. De nyare strävandena i detta land gå ut på inrättandet av en statsvetenskaplig examen, avpassad förnämligast för näringslivets behov av vetenskapligt skolade krafter. En egendomlighet för Tyskland utgör den anordningen, att de statsvetenskapliga studierna bilda en fortsättning eller ett komplement till tidigare fackstudier av mångahanda olika slag, såsom tekniska, agronomiska, forstliga, merkantila, ja t. o. m. juridiska och militära.

I *Danmark* har universitetets juridiska fakultet även attributerat statsvetenskaplig och vid fakulteten existerar utom andra examina även en statsvetenskaplig examen vilken

sedan år 1904 omfattar: nationalekonomins teori, nationalekonomins politik, finansvetenskap, Danmarks statistik, statistikens teori, statsvetenskaplig encyklopedi, nyare politisk historia (efter 1789), dansk borgerlig rätt, dansk statsförfattningsrätt, dansk statsförvaltningsrätt samt folkrätt. Samtliga 11 ämnen äro obligatoriska, huvudämne är nationalekonomi eller statistik. Med statsvetenskaplig encyklopedi menas dels en översikt av de viktigaste teorierna beträffande staten ävensom samhällets byggnad och förhållanden, dels en översikt av de statsrättsliga förhållandena och deras utveckling i de viktigaste staterna (statskunskap). Det högsta betyget berättigar till avläggande av doktorsgrad (doctor politices).

Likaså är i *Norge* nationalekonomin överlemnad till juridiska fakulteten och vid denna förekommer även en statsekonomisk examen, vilken på vissa villkor får avläggas av personer utan studentexamen. Examensämnen äro: nationalekonomi (socialekonomik), finansvetenskap, statistikens teori, historisk-statistisk kännedom om Norges förhållanden. Man har senare begynt planlägga alternativa tilläggsexamina, en i förvaltningsrätt och en i matematik.

Även i *Sverige* har man känt behov av en statsvetenskaplig examen. Härom vittnar ett på uppdrag av regeringen utarbetat och av tre sakkunniga, Hj. L. Hammarskjöld, S. J. Boëthius och Eli F. Heckscher undertecknat betänkande: »om inrättande av en statsvetenskaplig examen», tryckt i Stockholm 1910.

Detta betänkande, ur vilket en del av de ovan lämnade uppgifterna rörande utlandets förhållanden äro lånade, är av ett så framstående värde, att en utförligare redogörelse för de däri ingående förslagen ävensom för delar av dessas motivering kan vara på sin plats i detta sammanhang.

Om själva examens uppgift yttra de sakkunnige, att denna närmast gäller statsförvaltningens behov av statsvetenskaplig utbildning. Men även andra sidor av samhällsarbetet komma härvid i fråga. Främst riksdagens och dess utskotts

kanslier samt kommunalförvaltningen. I synnerhet den senare, med dess stora och starkt tillväxande, speciellt ekonomiska uppgifter, synes kunna få stor nytta av en ordnad statsvetenskaplig utbildning. Vidare anföras de fria yrkena, personer som ägna sig åt allmänt medborgerligt eller ock socialt arbete, ävensom journalister. Härtill komma ännu näringslivets korporationer, industri- och handelsföreningar, arbetsgivar-föreningar, handelskamrar m. fl. vilka i Sverige visserligen icke ännu nått samma utveckling, som på kontinenten, men tydligen äro stadda i tillväxt. Sist och slutligen kommer utbildningen av vetenskapliga forskare och lärare, främst i nationalekonomi, vars undervisning är av så stor betydelse för fackläroverken — de tekniska läroanstalterna, skogsläroverken, lantbruksinstitutet, handelsinstitutet o. s. v. — ävensom för folkundervisningens högre stadier.

Examensämnen angivas på följande sätt: juridisk propedeutik, innefattande huvudgrunderna av civilrätten, straffrätten och processrätten; administrativrätt, innefattande delar av den speciella privaträtten, av förvaltningsrätten samt av finansrätten; civilrätt; folkrätt; internationell privaträtt; rättshistoria; nationalekonomi med finansvetenskap; statskunskap; historia; statistik; politisk och ekonomisk geografi; matematik; nordiska, franska, tyska, engelska och latinska språken.

Examens centrala ämnen äro trenne: statskunskap, nationalekonomi med finansvetenskap samt statistik. Kring ett av dessa såsom huvudämnen grupperas sedan övriga ämnen, så att examen kan avläggas enligt tre typer, vilka utom juridisk propedeutik hava följande innehåll:

den statsvetenskaplig-historiska examenstypen: statskunskap huvudämne, samt nationalekonomi, historia och administrativrätt obligatoriska biämnena;

den nationalekonomiska examenstypen: nationalekonomi huvudämne samt statskunskap, statistik och administrativrätt obligatoriska biämnena;

den statistiska examenstypen: statistik huvudämne samt

statskunskap, nationalekonomi och matematik eller historia obligatoriska biämnena.

Vitsorden äro fem och giva högst tre betygsheter. I huvudämne fordras minst två dylika enheter. Examens betygssumma är minst sju, betyget i juridisk propedeutik ej inräknat.

Vi kunna här förbigå de uttalanden och förslag, vilka röra svenska universitetsförhållanden, men däremot förtjäna anföras märkligare delar av betänkanadets uttalanden rörande de särskilda ämnenas betydelse och ställning till examen.

Den juridiska propedeutiken, vilken skall giva det erforderliga juridiska underlaget, är ställd utom betygssumman av följande orsak. Överbetyg i detta läroämne vittna endast om större förmåga att inlära en begränsad, rent elementär kurs, men de böra icke få medföra befrielse från studium av ett valfritt ämne, eller från sådana fördjupade studier som eljest utgöra förutsättning för överbetyg i ett ämne.

Administrativrättens huvudbeståndsdel angives vara näringsrätten, d. v. s. flertalet av de ganska skilda specialdiscipliner, som för närvarande sammanfattas under benämningen speciell privaträtt, men därtill torde böra komma förvaltningsrätten och finansrätten i den utsträckning dessa äro erforderliga — alla dessa discipliner dock med undantag för de delar, som lämpligen ingå i de statsvetenskapliga ämnena nationalekonomi och statskunskap. Studierna i administrativrätt önska de sakkunnige i främsta rummet se inriktade på förtrogenhet med rättskällorna och klarställande av lagstiftningens juridiska innebörd, mindre däremot på svårlärda men lätt glömda detaljkunskaper, vilka bäst inhämtas under den praktiska förvaltningsutbildningen. Med hänsyn till de aktuella reformkraven inom t. ex. jordbruksrättens, vattenrättens, skogs- och gruvlagstiftningens områden framhållas insikter i rättsprinciperna för den utländska lagstiftningen inom flera delar av ämnet såsom önskvärda.

Enligt de uppgjorda studieplanerna skulle statskunskapen omfatta icke blott de områden, vilka vid Uppsala universitet höra till professuren i ämnet, utan även kunskapen om förvaltningens organisation, medan speciallagstiftningen om förvaltningens verksamhet hänvisas till administrativrätten.

Med nationalekonomi och finansvetenskap vilja kommitterade förena det väsentliga av lagstiftningen på penning- och bankväsendets ävensom socialpolitikens områden, varjämte även skulle upptagas den grundläggande skattelagstiftningen. Slutligen borde i avseende på övriga delar av ämnet största möjliga hänsyn tagas till mera betydelsefull gällande näringslagstiftning, sedd från ekonomisk synpunkt.

Med hänsyn till de statistiska studiernas innehåll yttra sig de sakkunnige endast i förbigående, oaktat dessa studiers stora betydelse i allmänhet starkt blivit betonad. Då historia och matematik uppställas såsom alternativ bland de obligatoriska biämnena, anföres nämligen, att matematiska studier, jämte sin nytta för det praktiska statistiska arbetet, utgöra en förutsättning för inträngande i den teoretiska statistiken, medan historiska kunskaper äro erforderliga, för den händelse en övervägande del av de statistiska studierna ägnas »vår egen betydelsefulla historiska statistik». Dessutom utsäges, att de elementära matematiska insikter, som under alla förhållanden behövas för det praktiska statistiska arbetet, kunna anses vara tillgodosedda genom kunskaper i studentexamen.

En mycket beaktansvärd del av betänkanadet behandlar behovet av en praktisk utbildning inom området för examen, varvid tages under övervägande såväl en kurs vid universitetet, som ock en med tingstjänstgöringen analog förvaltningsutbildning. Kommittén anser sig visserligen hindrad att giva detta komplement en obligatorisk karaktär, men tänker sig att en lämpligt anordnad avlöning förenad med tjänsteårsberäkning kunde vara ägnad att hos tjänsteaspiranter framkalla en dylik förberedelse.

Studietidens längd hava de sakkunnige uppskattat till åtta terminer. Mycket intressanta uppslag till statsvetenskaplig examens kombinerande med andra examina lämnas även, men måste här endast omnämnas. Dessutom beröres behovet av licentiatstudier på grundval av statsvetenskaplig examen, men betänkandet finner en statsvetenskaplig doktorsgrad alltför mycket stridande mot svensk akademisk tradition, för att våga sig in på ett dylikt förslag och trösta sig därmed, att förslaget betydelse vore rätt begränsad och att dess syftemål i varje fall för närvarande endast ofullständigt kunde uppnås.

Utrymmet medger ej en utförlig redogörelse för sist antydda hinder, men man kan säga att de ligga i det rådande fakultetsväsendet. Betänkandets förslag, som utgör ett vackert utslag av bemödandena att undanrödja det traditionella systemets brister genom att anordna en examen grundad på studier i två olika fakulteter, har alltså icke märkat avlägsna alla tryckande band. Vare detta här antecknat såsom ett bidrag till fakultetsväsendets meritlista.

Ledd av de synpunkter vilka ovan utvecklats å sid. 29 framlade undertecknad inför akademikommittén vid denas möte den 27 januari innevarande år ett förslag, vid vars utarbetande jag dock icke haft tillgång till det utmärkta svenska betänkandet.

Förslaget gick ut på inrättandet av en undervisning i ekonomiska och sociala ämnen, vilkas studium skulle byggas på vissa förberedande studier vid universitetets juridiska fakultet. Med avseende å den praktiska nytta, som kunde vinnas genom de specialiserade studierna vid akademien, tänktes dessa avpassade för olika värv på den kommunala och sociala verksamhetens områden, inom bank- och försäkringsväsendet samt även i tidningspressens tjänst. Genom att bygga på vissa förberedande studier vid universitetet kunde man vinna en besparing av lärarkrafter och sålunda frigöra penningmedel för tillgodoseende av andra behov. En överflödig konkurrens med universitetet bleve härigenom

utesluten och ett visst samband komme att bestå mellan de båda högskolorna. De genom en dylik anordning inbesparade medlen lämnade möjligheter att utvidga akademins verksamhetsområde och att i förslaget dessutom upptaga en teknisk undervisning.

Denna sistnämnda tänktes grundad på allmänna studier vid tekniska högskolan och specialiserad till skogsproduktternas kemiska och mekaniska förädling. Fördelen härav bleve en betydelsefull utvidgning av landets nuvarande tekniska undervisning.

Förslaget var ägnat att väcka motsägelser på många håll och detsamma innehöll faktiskt många punkter, vilka gjort dess upphovsman tveksam. Då nu tidpunkten för mötets hållande icke medgav en ytterligare genomarbetning, framlades detsamma inför kommittén i syfte att rikta uppmärksamheten på de föreslagna studieriktningarna ävensom för att bringa de till grund för förslaget lagda synpunkterna under debatt. En dylik ära har dock icke blivit detsamma beskär, i det att ingen under den senare inträffade diskussionen tagit ställning till de sistnämnda. Efter närmare övervägande av vad jag redan tidigare haft förmånen inhämta av sakkunnige, dem jag rådfrågat, och av innehållet i det ovan omtalade svenska betänkandet, har det synts mig vara riktigt att nu framlägga ett något modifierat förslag.

Innan jag utvecklar detta är det dock skäl, att ännu beröra en del uttalanden, vilka innehålla förslag av liknande innebörd. Ett sådant inlämnades till akademikommitténs ovan omtalade möte av professor F. Gustafsson, vilken såsom undervisningsämnen förordade:

historia, med särskild belysning av landets statsskick, av handel och övrig kultur; geografi på naturvetenskaplig grund; nationalekonomi med finanslära och statistik samt möjligen tillämpad matematik; praktisk filosofi, närmast sociologi; konst- och litteraturhistoria; ävensom svensk filologi.

Härtill skulle ytterligare komma handelsvetenskaper,

handelsrätt (eller möjligen förvaltningsrätt och kommunalförvaltning, beroende på fackmannautlåtande), språk m. m.

Ehuru undervisningen tänkes kunna bliva till gagn även för jurisstuderande, kameralister, bankmän, kontorister, journalister m. fl., har förslagställaren genom sin motivering så exklusivt bundit den blivande akademien vid det merkantila livets intressen, att man kan hysa tvivel huruvida han träffat kärnpunkten av de syften, vilka varit ledande för akademisträvandena i Åbo och vilka väl även i huvudsak omfattats av donatorerna, då ju desse icke med avseende å medlens användning uttalat några förbehåll för befordrande av nämnda intressen.

Men även en annan omständighet synes tala emot planer åsyftande en handelshögskola. I Helsingfors föreligga synnerligen goda förutsättningar för en dylik inrättning icke blott genom de många resurser av olika slag, vilka erbjuda sig i en huvudstad med den merkantila utveckling och de vetenskapliga krafter Helsingfors har att uppvisa, utan även på grund därav att här redan förefinnes ett livskraftigt frö till en merkantil högskola.

Under sådana förhållanden förefaller det överflödigt, att diskutera varje förslag åsyftande en handelshögskola. Men man kan icke undertrycka en känsla av fägnad däröver, att en aktad universitetslärare vågat framställa ett förslag i dylik riktning. Tidens tecken utvisa oförtydligt att han härvid trotsat starka känslor, vilka äro i stånd att förblinda till och med det klaraste förnuft hos akademiskt skolade personer.

I tidningspressen har jämväl under den anslående rubriken »Aura rediviva» publicerats ett förslag, undertecknat Felix Heikel, vilket avser i första rummet de vetenskaper, som äro ägnade att lära vår svenska befolkning känna sig själv, sin forntid och sin nutid, men vill samtidigt även uppmärksamma andra för en högre, allmän och ekonomisk bildning nödiga läroämnen.

Förslaget upptager närmast lärostolar i nordiska språk,

nordisk kulturhistoria, arkeologi och hembygdsforskning, nordisk litteratur samt nordisk litteratur- och konsthistoria (med nordisk avses svensk eller svensk-finsk forskning) — alltså antagligen fyra professurer. Härtill skulle vidare komma lärostolar för följande ämnesgrupper:

national- och privatekonomi samt statistik med särskilt avseende å handel, industri, jordbruk, bank- och försäkringsväsen;

statsrätt eller statskunskap, finanslära, sociologi, socialpolitik, kommunalväsen, eventuellt ock andra delar av förvaltningsrätten; samt

de juridiska discipliner som nära beröra det ekonomiska arbetet, såsom ekonomisk rätt, obligations- och sakrätt m. fl.

Man torde få tänka sig dessa ämnen fördelade på 3—4 lärostolar, då förslagsställaren tänkt sig sammanlagt 7—8 professurer vid akademiens öppnande. Härtill fogas nödiga lektorat i främmande språk, bokföring m. m.

Författaren lämnar dessutom några antydningar rörande akademins framtida utveckling från dess sålunda planlagda begynnelse. Genom upptagande av filosofi, allmän historia, klassiska språk och modern lingvistik kunde en humanistisk fakultet vara vunnen. Å andra sidan borde så snart möjligt inrättas lärostolar i några »tekniska» ämnen såsom fysik och mekanik, elektroteknik och kemi, samt i geografi, framtiden förbehållet att tillägga flere lärostolar i matematiska, tekniska och naturvetenskapliga ämnen. På en dylik grund anser författaren Åbo akademi böra kunna inom några årtionden utveckla sig till en stor vetenskaplig läroanstalt, ett universitet och ej blott en specialhögskola för några få vetenskaper inom ett begränsat område. En förutsättning för en dylik utveckling framhålles dock vara ett fortbestående intresse för akademien.

Man har ingen anledning till tvivel därom att upphovsmännen till samtliga förslag, ingen nämnd och ingen glömd, envar tänkt sig hava funnit en grund för en dylik utveck-

ling, ehuru den sist nämnde aktade författarens nyss framhållna förutsättning i de särskilda fallen antagligen spelat en rätt växlande roll.

För att nu återvända till det förslag jag hade äran förelägga akademikommittén vid dess ovan omtalade möte, så torde man kunna medgiva, att detsamma åtminstone i huvudsak borde kunna godkännas, såvida man vill erkänna dess grundprinciper såsom berättigade. Vid förslagets utarbetande var jag på förhand väl medveten om de anmärkningar och betänkligheter, vilka från olika håll komme att framkastas. Den starkt specialiserade undervisningen skulle ofelbart rubriceras med namnet fackskola eller på sin höjd fackhögskola, en i vetenskapligt avseende förment undermålig inrättning, saknande möjlighet till framtida utveckling i önskat syfte. Det lösa sammanhanget mellan de två olika verksamhetsriktningarna skulle ofelbart komma att utgöra en tacksam angreppspunkt. Och lika ofelbart skulle de, vilka i Åbo akademi främst se ett verktyg för inverkan på kommande släktens känslor, med bitterhet se modersmålet uteslutet.

Jag tillåter mig att i korthet bemöta dessa anmärkningar och börjar med frågan om den specialiserade undervisningens undermålighet. Då det är allmänt känt att vetenskapernas utveckling ofta strävar till specialisering och då ju en dylik utveckling väl icke bör betraktas såsom en degenerering, borde man icke finna någonting betänkligt i den specialiserade undervisningen. Allt beror härvid på de grundläggande kunskapernas art och denna var i mitt förslag anvisad universitetet. Den, som härvidlag finner en tvåårig kurs vara för knapphändig, han kan ju yrka på mera — se där, vad som billigtvis kunde komma i fråga. Man är även böjd för antagandet, att lärarnas kompetens i följd av specialiseringen komme att gestalta sig allt för inskränkt. Men detta förhållande hotar precis lika mycket, då vederbörande lärostolars undervisningsområde är allmänt, såvida man, under erkännande att en ung vetenskapsman icke rim-

ligtvis behöver hava producerat sig på varje område av vetenskapen i fråga, nöjer sig med grundliga prestationer inom en eller ett fåtal delar därav. Snarast är det självtillräcklighetens princip, som här blir överträdd, emedan de blivande lärarna vid en högskola med specialiserad undervisning måhända måste utom densamma söka komplettera sin allmänna utbildning, för så vitt de nödiga allmänna ämnenas studium gör sådant nödvändigt. Vid grundandet av en ny undervisning inträffar en liknande situation icke sällan t. o. m. utan att orsaken ligger i undervisningens långt drivna specialisering. Meningen har naturligtvis icke varit, att den här berörda olägenheten skulle bli permanent. Men den ovan påpekade benägenheten att döma företaget efter dess början vållar att man av den här berörda anmärkningen vill göra ett alltför stort nummer. Det är för övrigt samma betraktelsesätt, som vållar den ringaktning man på många håll gärna visar den tekniska undervisningen. Varje tillämpning av de så kallade rena vetenskaperna betraktas med ett sublimt förakt, i synnerhet om det gäller en verksamhet som inbringar penningar. Sanningen till ära måste dock erkännas att ett undantag göres, då tillämpningen avser människan, hennes stofthydda och dennas skröpligheter, på vilkas botande man dock torde förtjäna pengar.

Då de två i mitt förslag avsedda olika områden av vetande förmenas sammanhånga alltför löst med varandra, så kan därtill genmåljas, att industrin har mycken beröring med såväl lagstiftningen, som nationalekonomin och statistiken samt att denna sistnämnda till sin teori är av matematisk natur. Lägges härtill att de ekonomiskt sociala vetenskaperna öppna vägen åt det humanistiska hållet, likasom de tekniska slå en brygga över till naturvetenskaperna, torde man kunna finna, huru föga betydande den ovan anförda anmärkningen i själva verket måste anses vara.

Jag kommer slutligen till den ömmaste punkten, modersmålet, och vågar här uttala den meningen, att något »periculum in mora» icke synts föreligga så länge de svenska språk-

studiernas företrädare vid universitetet utveckla en förtjänst och energi, vilka äro alltför väl bekanta, för att här behöva en närmare utläggning. Även här vid lag synes man glömma att ett förslag, som syftar till utvidgning i *varje* för det svenska elementet nödig riktning icke avser att för framtiden utesluta varje ämne som icke kunnat vid första början tagas med.

Då det emellertid torde vara omöjligt att här göra förståndsskäl gällande, måste jag tänka mig något slag av kompromiss för att rädda det viktigaste och mest betydelsefulla i mitt förslag, de ekonomisk-sociala, eller låt oss säga statsvetenskapliga studierna. Det måste då gå därhän, att den tekniska undervisningen får vika. Men härvid må uttryckligen framhållas, att sådant icke utgör någon koncession åt dem som ringakta en vetenskaplig fackundervisning. Det måste tvärtom uttalas såsom önskligt att de tekniska intressen, som nu satt sig i rörelse, måtte kunna sammanbringa medel för akademins komplettering med den obestriddigen viktiga tekniska undervisning, som ingick i mitt första förslag.

I korthet återgivet innebar detta förslag upprättandet av fyra professorer och tre lektorat för en undervisning, avseende skogsprodukternas mekaniska och kemiska förädling. De ordinarie lärostolarnas ämnen skulle vara:

forstlig encyklopedi, omfattande de viktigaste delarna av läran om skogens skötsel och skogsbeståndens taxation (kunde måhända överlämnas åt en lektor);

forstligt ingenjörsväsende, omfattande skogsprodukternas tillvaratagande och förädling genom mekaniska operationer; maskinlära och mekanisk teknologi;

teknisk kemi och kemisk teknologi, begränsad till skogsprodukternas kemiska förädling.

Lektorer, eller extra lärare, skulle anställas för undervisning i fältmätning, elektroteknik, industriell ekonomi och bokföring. Nödiga insikter i juridiska ämnen, nationalekonomi och statistik skulle stå till buds genom akademins för dylik undervisning anställda lärarkrafter.

Den sålunda med akademien förenade tekniska undervisningen bleve möjlig endast därigenom att de studerande tidigare, genom två års studier vid tekniska högskolan, förvärvat sig nödiga allmänna förkunskaper. Begynnelseperioden av akademins verksamhet skulle sålunda genomgående vara anordnad efter en arbetsbesparande princip, vilken visserligen i någon mån komme att medföra beroende av utomstående inrättningar, universitetet och tekniska högskolan, men just härigenom även vore ägnad att förebygga den isolering man på en del håll fruktat, eller framställt för att injaga fruktan.

Vad nu beträffar den social-ekonomiska eller statsvetenskapliga undervisningen, så är det tydligt, att densamma kan draga nytta av lärostolar i åtskilliga humanistiska ämnen och att inrättandet av sådana kunde innebära vissa fördelar. Man bleve sålunda i tillfälle att bereda rum för svenska språket (nordisk filologi), nordisk kulturhistoria och nordisk litteratur, vilka tre ämnen under akademins första tillvaro kunde jämte nationalekonomin fylla ett nu gällande ordning motsvarande program för filosofiekandidat-examen. Till dessa först upptagna ämnen borde senare komma ett flertal andra, främst bland dem måhända filosofi, helst med riktning mot sociologin. Dock torde det vara överflödigt att nu diskutera framtidens behov.

Men om man sålunda komme att avstå från den för akademins första begynnelse ingalunda betydelselösa, arbete och penningmedel inbesparande principen, att undvika fördubbling av sådan undervisning, som annorstädes står till buds, ligger det nära till hands att söka en anordning, genom vilken undervisningen i Åbo kunde göras fri från varje yttre beroende. Vissa förhållanden, vilka här kunna lämnas å sido, kunna göra en dylik anordning gagnelig.

De humanistiska ämnenas upptagande på programmet för akademins första verksamhetsperiod, skulle emellertid påkalla ännu ett offer. Det bleve nämligen då även nödigt, att giva en del lärostolar en mera allmän uppgift, eller med

andra ord, att avstå från den betydelsefulla specialisering i forskning och undervisning, vilken enligt min oförgrifliga mening borde varit ägnad att förläna mitt ursprungliga förslag ett framstående intresse. Utan något massuppbud av akademiker kan man förutsäga, att det som här betecknats såsom ett offer, skall förklaras vara den enda rationella lösningen av programmets uppgift.

För den händelse en dylik uppfattning vinner överhand, torde i mitt förslag till lärostolar bära införas vissa ändringar, vilka synas förtjäna en närmare utläggning och jämförelse med det ursprungliga förslaget.

Enligt detta sistnämnda skulle fyra professurer till en början inrättas, nämligen i:

statistik, med undervisningen riktad mera mot denna vetenskaps teori och arbetsmetoder, än mot en deskriptiv framställning av olika länders eller verksamhetsgrenars förhållanden;

bank- och försäkringsväsende, med uppgift att behandla såväl lagstiftningen rörande hit hörande företag, som ock dessas organisation och arbetssätt;

kommunalrätt och kommunalpolitik, med uppgift att behandla såväl den allmänna kommunala lagstiftningen med därtill sig anslutande statliga och kommunala författningar, som ock den kommunala förvaltningen, dess verksamhet och organisation;

socialrätt och socialpolitik, avseende den sociala lagstiftningen (arbetare-, skydds-, socialförsäkring och annan social lagstiftning) ävensom de praktiska samhällsspörsmål, vilka gälla vården om de mindre bemedlade samhällsklassernas arbets- och levnadsförhållanden.

Vid uppgörandet av detta förslag förekommo många punkter, rörande vilka tvekan måste göra sig gällande och vilka således torde förtjäna diskuteras. Främst må nämnas bank- och försäkringsväsendet, vilka i sin lagstiftning erbjuda en nog starkt begränsad uppgift och med hänsyn till sin organisation och arbetssätt äro ännu mindre tacknämliga

i vetenskapligt hänseende. Den senare delen av uppgiften kräver dessutom en praktisk utbildning och erfarenhet, som äro svåra att påträffa förenade med en högre vetenskaplig kompetens. Det synes mig därför vara riktigtast att för denna praktiska undervisning anlita lärare med mindre vetenskaplig kompetens och införliva hit hörande lagstiftning med andra juridiska ämnen.

En annan oviss punkt var nationalekonomins utelämnande från programmet. Visserligen innebar förslaget att studierna vid akademien skulle grunda sig på en två årig vid universitetet genomgången kurs i nationalekonomi, finanslära och statistik ävensom i de för lägre förvaltningsexamen fordrade delarna av ekonomisk rätt och förvaltningsrätt, men det förstnämnda ämnet står i ett så intimt sammanhang med de på programmet upptagna mera specialiserade läroämnena, att dess utelämnande verkligen innebar en betänklig svaghet.

En omarbetning av mitt ursprungliga program torde med hänsyn till ovananförda synpunkter bära upptaga professurer i följande ämnen:

svenska språket (nordisk filologi);

nordisk historia;

nordisk litteraturhistoria;

nationalekonomi;

statistik;

statskunskap;

allmän och speciell privaträtt; samt

förvaltningsrätt.

De närmare bestämmelserna rörande professuren i svenska språket, vilka funnit en svag antydning genom det i parentes vidfogade uttrycket, må, likasom förslaget i dess helhet, lämnas till sakkunniges närmare övervägande.

Läroämnet nordisk historia borde företrädesvis omfatta kulturhistoria. Men torde det vara lämpligast att hit föra den materiella kulturen, alltså handeln, kommunikationerna, städernas och kommunernas utveckling o. s. v. under det att den nordiska litteraturens historia lämpligare borde

kunna upptaga den andliga kulturen i litteratur och konst, betraktade under synvinkeln av våra egendomliga förhållanden på sätt professor Söderhjelm nyligen framhållit i en mycket läsvärd uppsats i Argus.

Beträffande nationalekonomin kunde möjligen uttalas några önskningsar om dess tillämpade delar, vilka lämpligen borde riktas åt de frågor, vilka kunnat föras under de i mitt ursprungliga förslag inrymda professurerna i kommunal- och socialrätt jämte tillhörande politik. Frågor av dylik art äro nämligen nu fördelade på det nya förslagets professurer i privaträtt och förvaltningsrätt, men de kunde säkerligen vinna på en behandling även från nationalekonomins synpunkt. De sist nämnda rent juridiska lärostolarna skulle nu jämte sin allmänna uppgift hava att sörja för de i det ursprungliga förslaget till den förberedande kursen vid universitetet hörande studierna och skulle deras ämnesfördelning måhända lämpligast kunna angivas på följande sätt:

a) allmän och speciell privaträtt, närmast behandlande sakrätt och obligationsrätt, växel- och sjörrätt, vatten- och skiftesrätt;

b) förvaltningsrätt, närmast de delar som behandla det ekonomiska livets olika sidor (kommunal-, social- och ekonomisk förvaltning).

Den starka betoning jag givit statistikens teori och arbetsmetoder kan måhända förefalla överflödig, då det gäller en akademisk undervisning. Emellertid fordras här oundgängligen speciella matematiska insikter, vilka ofta hos den deskriptiva riktningens företrädare kringgås till föga båtad för forskningens fruktbarhet.

Det återstår slutligen att nämna några ord angående professuren i statskunskap. Utan att härvidlag framställa något yrkande skulle jag anse folkrätten, vilken vid vårt universitet är förenad med professuren i statsrätt, kunna lämnas å sido. Däremot borde undervisningen icke blott avse kunskap om de existerande statsinrättningarna i olika länder, utan även och främst ägna uppmärksamhet åt dessas utveckling i be-

roende av historiska och sociala förhållanden, i syfte att sålunda vinna principiella synpunkter, nödiga för bedömning av lagstiftningens och förvaltningens ständigt framträdande nya uppgifter ävensom av politiska frågor överhuvudtaget.

Till de åtta professurer, vilka sålunda bleve nödiga, skulle ännu böra fogas lärartjänster, lektorat, i några ämnen, bland vilka främst må nämnas matematik, språk och bokföring. Upptagas finska, ryska, tyska, engelska och franska bleve antalet av dessa tjänster sju. Härtill vore det synnerligen nyttigt att ytterligare kunna lägga tvenne, den ena för bankväsendets teknik och organisation, den andra på analogt sätt behandlande försäkringsväsendet.

De modifikationer, vilka här blivit antydda, förnämligast för att åt grundtanken och syftet i mitt ursprungliga förslag vinna ett allmännare understöd, komma att medföra möjligheten för akademien att, så snart lärostolarna blivit något så när fulltaligt besatta, kunna utdela lärda grader (helst en enda, nämligen doktorsgraden). Det ursprungliga förslaget avsåg endast tjänste-examina av olika typer, nämligen en för social- och kommunal verksamhet, en för bank- och en för försäkringsväsende. Till dessa kunde läggas ännu en typ, eller ämneskombination, avsedd för statistiska tjänster i åtskilliga ämbetsverk. Dylika befattningar finnas redan vid statistiska centralbyrån, vid lantbruksstyrelsen, tullstyrelsen, järnvägsstyrelsen och antagligen även andra centrala verk. Man har allt skäl att emotse en ytterligare utveckling i denna riktning, då näringslivet hos oss i en snar framtid måste antaga utvecklingsformer sådana man finner i utlandets handelskamrar, landbrukskamrar m. fl. organ för hit hörande korporationer av olika slag. De på här föreslaget sätt ordnade studierna vid Åbo akademi komme att erbjuda tillfälle till synnerligen lämpliga studier även för andra funktionärer vid dylika verk. Jämte de ovan omtalade banorna inom kommunalförvaltningen, bank- och försäkringsväsendet skulle även publicistiken här kunna för sina arbetskrafter vinna en lämpligare avpassad utbildning än den som nu står

till buds i de juridiska examina, vilka närmast inrättats med hänsyn till statens behov inom rättskipningens och förvaltningens område. Även för sekreterare vid lantdagens utskott borde akademien kunna erbjuda en god utbildning, för att icke tala om enskilda medborgare, vilka vilja bereda sig för en folkrepresentants viktiga värv. Slutligen torde även ett flertal läroverk för olika slag av fackstudier behöva lärare i statsvetenskapliga vetenskaper, främst nationalökonomi.

Det förslag, som utvecklats i ovanstående rader, kan icke göra anspråk att betraktas annorlunda än såsom ett utkast, avsett att länka akademikommitténs och andra intresserades uppmärksamhet vid en betydelsefull uppgift. Lyckas förslaget idé tillvinna sig nödigt medhåll och intresse, måste detsamma överlämnas till närmare bearbetning av särskilt utsedda sakkunnige. Under sådana omständigheter torde det icke vara nödigt att här ingå i detaljer rörande den tilltänkta undervisningen.

De humanistiska ämnena ur historisk-filologiska sektionens område komme att förefinnas i sådant antal, att de lämna tillfälle till uppgörande av program för examina, avseende lärd grad enligt nu rådande typer. Å andra sidan kunde på de statsvetenskapliga ämnenas grund byggas examina av olika slag. Man kunde nämligen tänka sig en statsvetenskaplig examen, analog med den i Sverige föreslagna och avsedd för olika värv, på sätt redan ovan antytts. Men även lärda grader av statsvetenskapligt innehåll kunde avläggas vid akademien. Huruvida den statsvetenskapliga examen borde anordnas enligt olika typer, på sätt de svenska sakkunnige föreslagit, och huruvida en statsvetenskaplig doktorsgrad vore möjlig, torde vara frågor som kunna lämnas till framtida beredning.

Till sist kan det vara skäl att beröra frågan om Åbo akademi ur allmänt fosterländsk synpunkt, särskilt med hänsyn till den nya högskolans eventuella betydelse för upprätthållandet av endräkt och samsamhet mellan de båda

språkgrupperna. Det torde knappast vara nödigt att härvidlag låta sinnet betagas av dystra farhågor. Visserligen kan man genom olämplig behandling av minoriteten hos denna utrota naturliga och nödiga känslor av solidaritet, men tidens tecken synas dock vara ägnade att frammana en förtröstansfull syn på framtidens utveckling. Ungdomen har tröttnat vid språkgrälet och framstående äldre finsk-hetsvänner hava visat vackra tecken till förståelse. Detta giver oss mod att med Z. Topelius till lösen »Aura rediviva» jämväl foga »rediviva Fennia»!

Å B O H Ö G S K O L A O C H
Å B O S A M H Ä L L E

AV
ELIAS LODENIUS

Frågar man, vilka förutsättningar och livsbetingelser den blivande högskolan har i Åbo, måste svaret bliva beroende dels av ortens allmänna livaktighet och kulturella ståndpunkt dels — och kanske främst — av det svenska befolkningselementets livskraft. Befinner sig detta element i stillastående eller i tillbakagång? Eller går det framåt och visar kraft och håg att ta för sig nya uppgifter och föra dem till en lösning?

Att det på finskt håll då och då påstås, att svenskhetens heliga Ilion i Åbo snart skall falla, betyder mindre. Ingenting är säkrare än det, att den aritmetiska tumstocken icke ger tillförlitliga utslag beträffande ett folkelements framtid. Ser man på det svenska elementets ställning med öppen blick för andra värden än massnumerären, så behöver bilden icke inge bekymmer. Detta element har både genom sitt bildningsliv, sin ledande roll i de kulturella företagen och sitt handhavande av stadens kommunala utveckling visat en livskraft, som tvivelsutan innebär goda framtidsloften — icke minst för högskolan. Själva tanken på denna är ju f. ö. ett bevis så gott som något, ty den bygger ingalunda blott eller främst på lokalpatriotisk fåfänga.

I en annan uppsats i denna skrift torde befolkningssiffrorna, de svenska skolornas elevantal m. m. hithörande bringas i erinran. Här må då blott påpekas, att det

svenska elementet gjort sin insats, icke på grund av makt-språk utan tack vare sitt intresse, i nästan alla kulturinstitutioner i Åbo — vare sig det sedan gäller muséer, bibliotek, teater, musikliv eller andra områden. Det är ej blott svenska pengar, som på dessa områden överallt göra sig gällande, utan framför allt svenskt bildningsintresse och svensk publik. De akademiska sommarkurserna, som nu verkat i fyra år och haft c. 300 åhörare per år i medeltal, utvisa även de i vilken riktning läget utvecklats sig.

I själva verket har kulturlivet i det svenska Åbo numera nått den omfattning, att dess påbyggnad i form av en högskola ter sig som en naturlig utveckling av vad som redan förefinnes. Tänkesättets allmänna läggning går i den riktningen. Och härtill bidrar utan tvivel i hög grad den gamla *akademiska tradition*, som aldrig synes ha helt utslöcknat här. Så underligt är detta icke heller, ty en stad kan knappast i nära två hundra år vara säte för ett lands enda akademiska läroanstalt och centrum för dess andliga liv utan att detta skulle lämna efter sig outplånliga spår i ortens andliga fysionomi. Dessa traditioner torde ha en stor andel i den generositet beträffande donationer för allmännyttiga och kulturella syften, som gjort Åbo bekant i vårt land.

En annan omständighet, som medverkar till tanken på en akademi, torde ligga i känslan att denna stad småningom behöver tillskottet av en sådans vetande och högt skolade intelligens för att kunna allsidigt och tidsenligt fullfölja sin utveckling, med de allt större anspråk denna ställer. Ett sådant tillskott är nästan oskattbart för en framåtgående stad. Det är icke blott fråga om vetandet i dess högsta former, utan än mer om den allmänna anda av skolad, saklig kritik samt vida vyer, som en högskola representerar. Detta är något man känner, att Åbo skulle behöva som ett stöd för den praktiska duglighet här redan finnes rikligt företrädd. Erfarenheten från utlandet torde ge vid handen, att en viss utvecklingsnivå i ett samhälle av sig själv föder strävan efter en högre bildningsanstalt som toppunkt.

Livets allt mångsidigare gestaltning, uppgifternas ökade vidd, behovet att vid deras lösning ha tillgång till vetenskapsens slagruta — allt detta gör sig gällande. Ty så obestriddt värdet av praktisk duglighet är, vare sig det gäller mer enskilda eller allmänna företag och riktlinjer, så når den dock högst, om den kan lita till vetenskapligt stöd. Man märker det icke minst i det kommunala livet. Vilken fördel har ej vår huvudstad av det intellektuella krafttillskott de två högskolorna lämna med sina nära 300 lärare! Värdet behöver ej ligga i resp. professorers direkta inlägg — lärda män anses ju opraktiska — det ligger så mycket hellre i den anda av saklig kritik, som efterhand utbreder sig kring en akademisk läroanstalt, och som omärkligt men säkert gör sig gällande på livets olika områden, där ett vidgat omdöme är av nöden. I Åbo har man mer än en gång känt avsaknaden av detta mer teoretiska tankeelement, och den blivande högskolan skall icke minst av detta skäl här ega stora uppgifter och spela en gagnelig roll, även om man naturligtvis icke får vänta sig att de akademiska lärarne skola överhoppas med en mängd praktiska uppdrag. Det är nog, om de ingjuta i det allmänna tänkandet smaken för en allsidig och grundlig prövning av företeelserna och lära vår ungdom att gå till arbetet med beaktande även av det vetenskapliga kravet på tillräcklig vidd i perspektiven och vederhäftig omsorg i detaljerna.

Ungdomen — ja, den utgör även en sida av Åbo samhälles nitälskan för en högskola. Staden är rik på svensk skolungdom, fattig på den vid mognare år, i studieåldern, ty dessa betydelsefulla år tillbringas ju i huvudstaden — och många stanna där för alltid. Här behöver knappt erinras om det kända faktum, att ett så avsevärt antal framstående huvudstadsbor egentligen äro Åbo-barn. Icke utan skäl säger sig deras hemort, att den icke egentligen skulle ha råd till så stora avbrändningar, och därtill kommer för många föräldrar en förklarlig motvilja mot att lämna de unga ifrån sig just för flere av utvecklingsåren — oavsett att vistelsen i Helsing-

fors ställer sig dyrbar. Man räknar på att den nya högskolan skall bevara för hemorten åtminstone en del av ungdomen och alltid bli ett moment, som lockar unga krafter hit, krafter, för vilka många arbetsuppgifter finnas. Ett eventuellt studiesamband med huvudstadens högskolor skulle för övrigt göra ett eller annat års vistelse där möjlig och sålunda motverka skadlig ensidighet.

Slutligen torde icke den synpunkt lämnas ur sikte av opinionen i Åbo, att vårt lands svenska element överhuvud behöver en tryggad akademisk bildningsanstalt och att särskilt vår ungdom bör ega tillgång till ett bildningscentrum, vars framtid icke inger oro utan kan omfattas med full förtröstan. Att denna anstalt då bör förläggas i Åbo är en gammal kärviden tanke, som har sitt starka stöd uti den offervillighet för kulturella syften just denna stad gjort sig känd för.

Jag har härmed sökt antyda hur Åbo samhälle ser saken, såvitt jag — egentligen en främling på orten — kunnat erfaras. Måhända kunde flere omständigheter påpekas. I alla fall torde de angivna vara de väsentliga. Men låt mig nu söka i några drag ge en antydning om Åbo samhälle som en stad i modern utveckling.

*

Den uppfattningen har i landet, särskilt kanske i huvudstaden, varit gängse att »kulturvaggan» befinner sig i en mycket maklig och långsam rörelse, att invånarna en smula äro drönare, egentligen mest utmärkande sig genom sin litet löjliga lokalpatriotism och sin, visserligen mindre löjväckande men i stället så mycket mer obegripliga, benägenhet för donationer.

Det skall icke bestridas att farten är mindre i Åbo än i Helsingfors. Åbo saknar t. v. varje drag av amerikanism. Men så har också Aurastaden fått fullkomligt med egna krafter hämta sig efter de förödande slagen, då den berövades värdigheterna av huvudstad och säte för akademien, medan statsverket öst ur ymniga källor över den nya metropol.

Vad detta betyder är icke svårt att fatta. Ser man efter vad som dock fåtts till stånd i Åbo, så visar detta att mycken seg duglighet, kärlek till hemorten och tro på dess framtid behövt och presterats för att föra staden framåt. En kort orientering i Åbo kommunala utveckling torde ge vissa begrepp härom. Denna kommunala utveckling har till bestämmande del utförts av det svenska elementet, som suttit och sitter inne med makten. Den är alltså en exponent för den praktiska duglighet och den livskraft det svenska elementet i Åbo besitter och som skall utgöra, tro vi, en förutsättning även för den svenska högskolans livskraft.

Ännu för halftannat årtionde sedan stod Åbo på ståndpunkten av en tämligen stagnerande ort, där mycket lämnats ogjort, emedan staden dragit sig för utgifter; skattöret hölls här som i andra städer nere, emedan man icke insåg vikten av att kontinuerligt ta utgifter, som i alla fall måste komma i ett samhälle, vilket vill gå framåt. Sekelskiftet medförde dock en allt starkare märkbar förändring. En livlig *nydaningsperiod* tog vid med en lång rad nyanläggningar och förbättringar, som gjort staden till ett nu i många avseenden fullt modernt samhälle.

Bland de största utgifterna äro de för stadens *hamnar*. Det har gällt att rycka upp sjöfarten och framför allt att, i samband med vintertrafiken, göra Åbo till en genomfartsort för den växande trafiken mellan öster och väster. Man har, i tanke att stadens framtida utveckling i så hög grad beror av sjöfarten, icke tvekat att på hamnarna nedlägga belopp, som för en stad av denna storlek äro betydande. Under de senaste femton åren ha cirka sex miljoner mk offrats på hamnar och i samband därmed stående syften — utan något som helst understöd från statens sida — och tvivel råder ej om, att Åbo kommer att framdeles fullfölja en liknande politik.

Sjukhusen, som länge voro efterblivna, med få avdelningar och få platser, med de sinnessjuka inrymda i olämplig lokal och med en enda läkare, ha under de senaste 10—15

åren gjorts fullt tidsenliga. De stora nybyggnaderna, omfattande kommunala sjukhuset, dess ekonomiebyggnad och sinnessjukhuset samt inlösen av privata barnbördshuset, ha kostat nära två miljoner mk.

Nya fattiggården har kräft c:a 600,000 mk, vattenverket 1,8 milj., gasverkets ombyggnad 950,000, kloakerna 780,000, den just nyligen färdiga nya brandstationen, som ersatte underhålliga lokaliteter och torde ställa Åbo främst i vårt land på detta område, kostade c:a 800,000, Norra utmarkens planering för bostadsändamål 300,000, arronderingar och inköp av fastigheter nära en miljon; den nu planerade, av ett privat konsortium förberedda utvidgningen för hamn och industritomter 2,000,000; slutligen har saluhallen kostat 340,000 och folkskolebyggnader nära en miljon.

Bland större moderna anläggningar, som äro planerade och vänta sin tid för att bli utförda, må här nämnas: hamnbana, slakthus, för vilket en miljon i lånemedel är anvisad, renhållningsverk, vilket kalkylerats till en kostnad av 640,000 mk, samt utvidgning av vattenverket. Att staden skall övertaga det nu av koncessionerat bolag drivna elektricitetsverket jämte spårvägar får väl anses tämligen säkert.

Icke så litet har gjorts för *bostadsfrågans reglering*. De gamla kåkstäderna ha röjts upp, och nya bostadsområden ordnats i åttonde och nionde stadsdelarna, som nu snabbast tillväxa av alla i befolkningssiffror. För stadens utvidgning ha områden inköpts på Hirvensalo och underhandlingar länge pågått med statsverket om förvärv av de invid stadsgränsen belägna boställena Stor- och Lill-Heikkilä.

Mycket har även gjorts för stadens förskönande. Breda gator och moderna broar förmedla samfärdseln, vackra parker och skvärer skänka Åbo luft och grönska, och i sin Idrottspark har orten en sällsynt vacker skapelse av stor betydelse för ungdomens fysiska daning. För stadens förskönande med offentliga konstverk, parker och andra anläggningar bereder som känt den Petreliuska fonden på en halv miljon mk rikliga medel.

Ett område, där Åbo städse visat stor vakenhet, gäller *kommunikationernas utveckling*, både till lands och sjöss.

Med stora uppostringar skapades daglig trafik året om å linjen Åbo—Stockholm. Ett flertal regelbundna ångbåtslinjer på utlandet har tillkommit och i hög grad bidragit till ökad livaktighet. Som bevis på att den skapande andan fortlever kan påpekas tecknandet av 5,000,000 mk huvudsakligen i Åbo för ett ångfartygsbolag Åbo—Sydamerika. Dessa sjöfartssträvanden och en eventuell färjtrafik å Stockholmslinjen komma att finna ett synnerligen verksamt stöd i de nya djuphamnsanordningar, som bli möjliga tack vare den förestående inkorporeringen av c:a 1,000 hektar jord längs kusten åt väster ända till Resoviken — en anordning, som torde ge tidigare oanade möjligheter för stadens uppsving. Den medborgerliga andan av omsorg om hemorten har även i denna sak funnit ett uttryck däri, att de privata initiativtagarne inköpt området i avsikt att föryttra det åt staden till självkostnader. Även för betydelsefulla järnvägsfrågor, såsom de rörande Nystads- och Riihimäkibanorna, ha både intresse, energi och offervillighet visats av Åbo kommun. Särskilt den senare linjen, som har alla utsikter att komma till stånd, torde få en mycket stor betydelse för den väntade stora genomgångstrafiken väster—öster över Åbo. Ännu kan nämnas att tanken på *frilager* eller *frihamn* varit och är under prövning inom ett avstadsfullmäktige nedsatt utskott. Planerna på en torrdocka äro även ett tecken till livaktighet på sjöfartens område, för vilket de icke obetydliga skeppsvarven givetvis spela en stor roll. Det kan ju, för att ge en föreställning om ortens betydelse för landets handel, här erinras om, att importen över Åbo, vilken 1906 hade ett värde av ej fullt 36 milj. mk, utvisat en jämn uppgång och 1913 hade ett värde av nära 67 miljoner, medan exportvärdet för samma år var resp. 19,4 och 23,8 milj. Intet talar för att ej denna lovande utveckling skall fortgå.

För den *industriella utvecklingen* skola dels den nu snart

öppnade tillgången till fabrikstomter och dels planerna på tillförsel av stora belopp elektrisk kraft från Kumo älv säkerligen verka i hög grad livande. Jag tror man därför trygt kan påstå, att akademien kommer att ligga i ett modernt och utvecklingskraftigt samhälle.

I ett avseende skiljer sig Åbo som känt från alla landets städer, även huvudstaden, nämligen i omfattningen och mångsidigheten av *allmänna inrättningar skapade genom enskilda donationer*. Dessa stiga nu under en tidrymd av 80 år till c:a 25,000,000 mk, och deras insats hör till en korrekt bild av Åbo samhälle. De representera ju ett betydande samhällsgagn och en kraftig kulturbefordran. Jag tänker då ej endast på muséer, bibliotek och teater, musik m. m. som skapats eller upprätthållas delvis med enskilda medel, utan även på sådana som hemmen för äldre fruntimmer och män samt tjänarinnor — redan förefintliga — eller för elementarlärarinnor och folkskolelärarinnor — för två sådana hem finnas betydande donationsmedel — samt de barnhem, som skola tillkomma, och av vilka det Petreliusska förfogar över mer än fyra miljoner, det Candolinska över en halv miljon; men även en sådan anstalt som det Eschnerska sjukhuset (möjligentligen för tuberkulösa), vars fond nu närmar sig tre miljoner, bör nämnas och likaså konvalescenthem, sanatorium för folkskolebarn, tuberkulohemmet m. fl. anläggningar, för vilka stora medel redan föreligga och som vänta på sitt förverkligande. En hel rad stora inrättningar komma som synes att inom en nära framtid bli till i Åbo och skola kräva krafter för sin skötsel. Det svenska elementet skall här möta en mängd uppgifter och stora arbetsfält.

Visserligen har det klagats över att kommunalskatten i Åbo stigit raskt och nu är över 6 %. Men det gäller här som överallt annars: smakar det, så kostar det. Och utgifterna ha icke använts till andra än nyttiga, fruktbringande ändamål. Några data i avrundade tal kunna kanske vara av intresse, emedan de belysa utvecklingens snabba gång.

Stadens skulder, som ännu 1905 drogo en utgift av endast 377,500 mk, kosta 1917 Fmk 1,344,900: —.

Hälso- och sjukvård, som 1905 kostade ej fullt 113,000 mk, dra i år nära en halv miljon, medan fattigvården utvisat resp. 267,000 och 425,000, undervisningsväsendet 435,000 och 917,000 (inberäknat museer och bibliotek), samt posten »oförutsedda behov» resp. 30,000 och 800,000 mk. Mot en utgiftsbudget 1905 på 2,444,000 mk svarar i år en på 5,711,000, och mot en uttaxering på 718,000 år 1905 svarar i år en skillnad mellan inkomster och utgifter på 3,650,000 mk.

Den starka stegringen i utgifter och beskattning är dock varken onaturlig eller skrämmande. Staden har övervunnit tidigare brister, är i god kondition att möta en ny tids anspråk och skall säkerligen genom ökad företagsamhet och livaktighet ersätta uppoffringarna.

För en svensk högskola erbjuder detta samhälle säkert en bättre, mer löftesrik miljö än någon annan av våra landsortsstäder. Den har trampat ut småstadens barnskor utan att ännu på länge behöva frukta ett stort samhälles svårigheter.

Det anförda torde ge en antydning om det svenska Åbos läge och utvecklingsmöjligheter. Jag vill icke påstå att dessa äro obegränsade eller ställningen tryggad mot faror — tvärtom. Men fakta visa, att det element, som hittills innehaft ledningen i kommunen och det fria bildningslivet, besitter förmåga att fortfarande tillväxa. Det beror på dess egen målmedvetna energi. Högskolan skall bli ett av de kraftigaste hjälpmedel därtill.

*

Att tankarna i Åbo, då det är tal om *academia rediviva*, mycket gärna gå tillbaka till den gamla högskolan, är alldeles naturligt. Traditionens bild bevarar de ljusa dragen — skuggorna ha förtonat. Emellertid är våra dagars Åbo ett alldeles annat samhälle än det, som utgjorde miljön för den forna akademien. I det senare spelade ämbetsmän, högskolelärare, kleresi och hovrätt en dominerande roll. Icke så mer i våra dagars Åbo. Här är det handels-, industrins och sjöfartens män som spela första violinen.

Stadens storlek är ju också en helt annan. Åbo räknade år 1800 endast c:a 10,000 invånare. Nu är ensamt stadens svenska befolkning betydligt talrikare och folkmängden i sin helhet väl c:a 60,000. F. ö. är hela landets svenska befolkning väl småningom lika stor som hela landets totala folkmängd 1750, då den var 421,500. Så mycket ha tiderna förändrats.

Även i andra avseenden göra förhållandena nu, att det icke är ett återupplivande av den gamla utan nyskapandet av en i väsentliga stycken annan högskola tiden kräver. Jag tillåter mig anföra ett par fakta som stöd.

De bildningmöjligheter gamla Åbo akademi erbjöd voro lika litet som den övervägande studieriktningen överensstämmande med våra dagars krav. Man må endast minnas att akademien under en stor del av sin existens i synnerligen hög grad var en *teologisk* läroanstalt. Av de 11 professorerna 1640 (då studenterna voro 44, en siffra som mot århundradets slut i medeltal per år steg till 85) voro 3 teologie, medan juridik och medicin hade blott var sin lärostol. Den vetenskapliga nivån belyses i någon mån av att Kopernicus ansågs som kättare och Kepler och Galilei voro så gott som okända. Det ekonomiska tidevarvet gav väl fart åt en mer vetenskaplig forskning, men ännu då voro av studenterna i medeltal c:a 40 % prästsöner, vilket i hög grad påverkade både studier och val av levnadsbana; $\frac{3}{4}$ av dessa prästsöner utbildade sig till präster och pedagoger, och tar man i betraktande att flertalet filosofiestuderande ägnade sig senare åt teologin, finner man att denna ännu under mitten av 1700-talet och mot århundradets slut omfattades av över 60 % av alumnerna — detta i något reducerad omfattning ända in på Porthans och Aurasällskapet's tidevarv. Ett ringa fåtal ägnade sig åt filosofiska, juridiska eller medicinska fakulteterna. För de flesta studenter var det fråga om rena »brödstudier», en term som visserligen icke behöver betyda så mycket ont, men som i alla fall belyses av de många klagomålen från tidens ledande andar över den bristande hågen för vetenskapliga

studier. Av studenterna utgingo $\frac{2}{3}$ ur tidens överklass, högst få ur »de djupa leden». Ett annat särdrag var att icke så få studenter voro *barn*, under 15 år. Franzén inskrevs 1784 vid 13 års ålder. För en hel del av dessa ungdomar blev det alltså till en början mer fråga om skollärdom under mentors ledning än om vetenskapliga studier. Man kan därför i flere avseenden icke jämföra den forna akademien med den det nu gäller att skapa.

Visserligen utvisade dess sista Åboperiod ett märkbart uppsving. Ännu 1808 hade lärarkåren utgjorts av blott ett 30-tal personer (studentsiffran torde under krigsåren utgjort 200—250), men den nya staten 1811 upptog ej färre än ett halft hundratal lärare och funktionärer, och flere bland dem representerade modernare vetenskapsgrenar. Också hade Åbo akademi, då den flyttades, en studentsiffra om 476 närvarande — en siffra, som universitetet i Helsingfors nådde först efter 22 år. Så stor roll spelade i alla fall platsombytet och de förändrade förhållandena.

Den nya högskolan skall väl ej mottaga alumner, såsom den förra, från hela landet, icke ens till en början någon överväldigande del av hela vår svenska befolknings ungdom. Icke heller skall den, såsom den gamla akademien gjorde, lära hela vår bildade klass svenska. Men därpå ligger icke heller någon avgörande vikt. I den mån högskolan visar sig kunna utföra en värdefull gärning, skall den nog dra tillräckligt åhörare. Ett element, som den forna akademien icke såg bland åhörarna, kan nu väntas: de kvinnliga studenterna, som haft tillträde till universitetet först från 1887, och »fulla rättigheter» icke förrän 1901, men nu förefinnas i hundratal.

Man kan fråga, hur den blivande högskolan skall mottagas bland Åbo finskspråkiga befolkning. Att döma av det uttalande ortens ungfinska organ ägnade saken, då donationerna blevo bekanta, ställer man sig där på den ståndpunkten, att det i alla fall är ett högre bildningstillskott akademien skall representera och som är värt erkännande. Det är ju samma uppfattning man på svenskt håll skulle hysa till en

liknande finsk institution. Och alldeles uteslutet är, att döma av de akademiska sommarkursernas erfarenhet, ingalunda att högskolan i Åbo trots språket skall draga till sig även finska alumner.

Initiativet till akademiplanens förverkligande kom i en läglig stund, rik på möjligheter och löften. Denna högskola är ett önskebarn, ett uttryck för kära förhoppningar bland Åbo svenska allmänhet, och den skall därför utan varje tvivel här mottagas med både glad tacksamhet, entusiasm och rikligt understöd.

VÅR AKADEMISKA UNDER- VISNING FÖRR OCH NU

AV

M. G. SCHYBERGSON

Det gamla universitetet i Åbo uppkom i rent praktiskt syfte, såsom Per Brahe gång efter annan betonade. Den nya anstalten skulle, sade han, gagna landet genom att utbilda dugliga, infödda män, som kunde handhava andliga och världsliga ämbeten; ur akademien skulle framgå skickliga personer, som i andlig och världslig måtto skulle förestå sitt kall och ombetrodda ämbete. Man byggde på tidens vetenskap, sådan den var i synnerhet i den protestantiska världen, men tanken att genom nya idéer och erfarenheter bryta väg för det vetenskapliga framåtskridandet låg fjärran.

Åbo akademi stod icke ensam i detta avseende. Detsamma gällde om de protestantiska universiteten i Tyskland och om högskolan i Uppsala, till vilken hon anslöt sig nästan som en dotterskola.

Uppsala universitets konstitutioner, som i huvudsak följdes även i Åbo, ålade lärarna att så vitt möjligt på ett år avsluta sin kurs, varvid godkända arbeten skulle läggas till grund. De skulle utan omsvep leda ungdomen till en klar kunskap, icke förnöta tiden med att diktera överflödiga kommentarier samt undvika skolastikernas trassliga och onyttiga spekulationer, finter och spetsfundigheter. Professorerna skulle vaka över att studenterna icke skolkade och därom göra anmärkningar. Studierna skulle anordnas på ett för ungdomen lämpligt sätt. De som ägde anlag och medel

skulle sättas i tillfälle att fullständigt genomgå sin fakultets vetenskaper; de mindre begåvade och fattiga skulle skyndsamt föras in i den levnadsbana de utvalt. Det föreskrevs att ynglingarna icke över 18:de året skulle uppskjuta med valet av vitæ genus.

I studierna var teologin förhärskande. Universitetet hade av Karl IX och Gustav Adolf återupprättats som en borg mot den katolska reaktionen. Verksamhet i kyrka och skola var till stor del det mål, till vilket de studerande strävade.

I Åbo tvingade de lokala förhållandena ännu mera än i Uppsala till en enkel gång i undervisningen. De fattiga gossar, som till en början fåtaligt, sedermera i växande antal inskrevos, saknade alla förutsättningar att vinna en högre vetenskaplig bildning. Deras ekonomiska tillgångar tillåto dem icke att under en längre följd av år sysselsätta sig med studier. Högskolans uppgift måste vara att ge dem de vetenskapliga elementen och sedan låta dem gå ut i livet. Nya åsikter borde därvid undvikas såsom farliga. Redan i maj 1642 manade rector magnificus vänligen sina ämbetsbröder »att var och en professor aktar sig för allting därför, att han icke något nytt proponerar till den ändan, att han skulle synas något mera eller bättre göra än de andra, därav tvivelsutan förargelse och osämja kan sedan förorsakas». Och i januari 1645 beslöt konsistorium, att ingen professor skulle läsa någon annan auktor än den, som uttryckligen var nämnd i konstitutionerna. Föreläsningarna skulle fortgå, så att auktor inom föreskriven tid berömligen skulle absolveras. »Ej skall heller någon lasta gamle autorum gode meningar eller någon nye autoris mening eller opinion publice defendera». Om det hände, att något fel funnes hos gamla författare, skulle föreläsaren uttyda det i bästa måtto och därjämte meddela disciplarna sin grundade mening. Att förhäva sig såsom vetenskaplig banbrytare fick alls icke komma i fråga.

En eller annan av professorerna av första uppsättningen var oskicklig eller efterlåten, men många drevo undervis-

ningen med kraft och energi. De fyra föreläsningar i veckan, som varje professor skulle hålla, voro så mycket nyttigare, som studenterna saknade andra litterära hjälpmedel. Akademins »bokförare» Lars Jauchius torde väl icke haft många böcker i sin boklåda, och dessa voro alltför dyra att köpas av de fattiga ynglingarna. Studenterna måste flitigt anteckna under föreläsningarna, som höllos på latin. Under den kalla årstiden huttrade de av köld, ty akademisalarna voro alls icke uppvärmda. Det hände också att ljus saknades i auditorierna på morgnarna, då lektionerna före dagningen begynte. Men de föga inbjudande yttre förhållandena hindrade dem icke att timme efter timme uppmärksamtligt lyssna till sina lärare. I maj anställdes examina, vid vilka alla kurser i tur och ordning genomgingos i närvaro av flera universitetslärare. I konsistorieprotokollen möter ibland klagan över att dessa årsexamina voro förbundna med missbruk, men de bibehöllos dock såsom kontroll över lärare och elever.

Vid sidan av de synbarligen ganska elementära offentliga föreläsningarna höllos privata kollegier, om vilka de föreliggande akterna giva ganska ringa kunskap.

Det akademiska disputationsväsendet spelade en stor roll. Disputationerna skrevos icke såsom vår tids akademiska avhandlingar av unga akademiker såsom prov på vetenskaplig förmåga. Författarna voro oftast universitetslärare, som i form av disputationspartiklar, vilka bekostades av vederbörande studenter, utgåvo serier i något till kurserna hörande ämne. Disputationerna spriddes bland studenterna och sammanbundos av dem till volymer, som gingo från generation till generation och flitigt tummades av vetgiriga ynglingar. Jag behöver knappast nämna att den vetenskapliga friheten var lika bannlyst från disputationerna som från föreläsningarna. Den författare, som uttalat satser stridande mot religionen och allmänt erkända sanningar, kunde vänta sträng näpst. Prof. Johan Terserus d. ä., senare biskop och prokansler, fick nogsamt erfara faran därav.

Vid avhandlingarnas ventilation fick studenten tillfälle att öva sig i att orera och disputeras, vilket i synnerhet för blivande präster var nyttigt. Även annars gavs sådan praktisk undervisning. T. o. m. på söndagseftermiddagarna höllos i auditorierna övningstal av studenterna, naturligtvis på latin, ty romarspråket var det härskande undervisningsspråket åtminstone intill Stora ofreden.

Denna akademiska undervisning var, sedd från en senare tids ståndpunkt, vetenskapligt svag, men den var lämpad efter tidens förhållanden. Under kamp mot brist och svårigheter gjordes mycket för att bland studenterna och genom studenterna sprida bildning efter tidens måttstock.

När universitetets lärosalar efter Stora ofreden och den »första flykten» ånyo öppnades, hade en väldig revolution försiggått i vetandets värld. Gamla såsom orubbligt sanna ansedda läror angrepos hänsynslöst; kritiken skonade intet; man var stolt över sin nyvunna upplysning.

Uppsala universitet gick under frihetstiden in i sin vetenskapligt mest lysande epok. Där verkade Linné, Ihre, Celsius, Klingenskierna, Torbern Bergman och andra snillen av hög rang, som gåvo undervisningen ett förut okänt vetenskapligt värde. Men med de vetenskapliga framstegen följde, såsom ur Cl. Annerstedts omfattande och sakrika »Uppsala universitetets historia» framgår, icke motsvarande framsteg i undervisningen. Den byggdes fortfarande huvudsakligen på de offentliga föreläsningarna, som gingo i mera vetenskaplig riktning än förr men under förändrade förhållanden voro mindre nödvändiga för studenterna. Den vetenskapliga litteraturen hade utvecklats sig. Självstudium drevs med framgång med tillhjälp av böcker, som gjorde föreläsningarna umbärliga. Man kunde numera hos en student finna en väl furnerad bokhylla, i synnerhet i det ämne, som han huvudsakligen vinnlade sig om. Det var bekvämare att läsa hemma i studerrummet än att besvära sig till föreläsningssalen. Måhända hade man till hands ett tryckt arbete av professorn, som gav lika god kunskap i kursen som hans muntliga fram-

ställning. Medan studenternas antal ökades, minskades därför proportionsvis antalet åhörare, såsom bl. a. den berömda matematikern Melanderhjelm i sina anteckningar om Uppsala akademi anmärkte.

De tyska universiteten genomgingo samma kris. Även där fick den publika undervisningen en mera vetenskaplig prägel än förut men gick miste om en stor del av sin betydelse för studenterna. Man fann emellertid en ny väg genom att giva en huvudvikt åt de privata lektionerna, för vilka avgifter erlades. Universitetslärares ekonomiska ställning blev snart väsentligen beroende av inkomsten genom privatkollegier, och deras ärelystnad riktade sig allt mera på att genom dem vinna åhörare. Här gällde det mindre att meddela allmänna vetenskapliga resultat än att föra eleverna fram i kurserna, varför undervisningen fick en väsentligen praktisk karaktär. Den berömda Michaelis i Göttingen ansåg, såsom Fr. Paulsen i »Geschichte des gelehrten Unterrichts» berättar den offentliga undervisningen som bisak. »Privatkollegierna äro», sade han, »nu huvudsaken; på dem beror ett universitets blomstring och användbarhet». Och H. G. Porthan, som 1779 besökte Göttingen, skrev att man icke så synnerligen vårdade sig om de publika föreläsningarna, men dess mera om de privata kollegierna, som de flesta höllo 3 à 4 om dagen. «När en professor läser för 50, 150 à 200 åhörare och får av var ifrån 1 till 3 dukater, så förtjänar det att vara flitig».

Den nämnde Melanderhjelm var förvånad över att de tyska studenterna kunde gå i sju à åtta kollegier om dagen och över de tyska professorernas flit att föreläsa, som väsentligen föranleddes av kollegiepengarna. — Ännu i dag äro kollegieavgifterna ett väsentligt moment i den tyska universitetsorganisationen.

Frihetstiden var ämbetsmannaväsandets tid. Regering och riksdag ville fastställa vissa grunder för tjänstebefordran och införde i sådant syfte universitetsexamina. 1749 utgavs en förordning om akademiska vittnesbörd för dem, som sökte befordran vid rättegångsverken. 1750 bestämdes att alla, som

ännade sig till civila tjänster, skulle, innan de lämnade akademien, undergå examen i de ämnen, »som lägga grunden till hans ärnade göromål och därmed äga närmaste gemenskap». Andra likartade stadganden följde. Konsistorium i Uppsala ville icke underkasta sig sådan reglementering men måste foga sig. Professorerna emottogo i examen unga män, i synnerhet adliga ynglingar, som knappt alls studerat vid universitetet, och tvekade att kugga dem, om föräldrarna voro mäktiga genom sin samhällsställning. Examensväsendet, som trotsade alla reformförsök, var en orsak till att opinionen på Gustaf III:s tid skarpt vände sig mot Uppsala universitet.

Huru ställde sig universitetet i Åbo till den nya utvecklingen?

Även där märktes ett nytt vetenskapligt liv. Studiemrådet utvidgades. Naturvetenskaperna, som under 17 seklet varit så försummade, att botanisten och medicineprofessorn Tillandz klagat över fullkomlig brist på åhörare, fingo fart. Browallius', Kalms och andra naturforskare skrifter spriddes i den lärda världen och citerades, såsom Otto E. A. Hjelt påpekat, flitigt i utländska tidskrifter. Leche ombesörjde uppförandet av en anatomisal och ett därmed förenat laboratorium chemicum. I samband med naturforskningen uppkom intresset för vad vi nu kalla hembygdsforskning. Kanslikollegiets uppmaning av 1731 till de akademiska konsistorierna att söka förmå den akademiska ungdomen att i avhandlingar redogöra för sina provinsers och orters förhållanden vann mera än i Uppsala anklang i Åbo, där städers, landskaps och orters topografi, historia och ekonomi behandlades i ett stort antal avhandlingar. Dessa skrevos för det mesta på svenska, och även i föreläsningarna och orationerna vek latinet allt mera tillbaka för modersmålet. Scarins föreläsningar över avisorna, i vilka han med anledning av tidningarnas notiser sökte föra in studenterna i samtidens historia, vittna också de om en strävan att bringa undervisningen i förbindelse med livet.

Ej mindre betydelsefullt var att en förut okänd frihet

vanns att behandla vetenskapliga ämnen. Ett fall av ortodox förföljelse avlopp med seger för det fria tänkandet. Teologie-professorn, senare biskopen i Borgå Daniel Juslenius angrep nämligen på 1730-talet professorn i moral och historia Algot Scarin för att denne i en disputation uttryckt sig förklenande om den lutherska kyrkan, men måste efter långvarig polemik ge Scarin rätt.

Den växande litteraturens konkurrens med katederföreläsningarna gjorde sig mindre märkbar i Åbo, där studenterna voro fattigare och bokhandeln mindre utvecklad. Studenternas bokförråd var säkerligen fortfarande ringa. De måste därför flitigt annotera vid föreläsningarna. Även disputationerna spelade liksom på 1600-talet en stor roll. Det hände att de disputationer, som för övning (*pro exercitio*) utgavos under nybörjares namn, gåvo frukter av lärarnas forskningar, som hade föga betydelse för studenterna. Porthans »Chronicon episcoporum», som i sexton års tid utkom i 56 disputationspartiklar, innehöll t. ex. en mängd undersökningar, som endast specialister kunde rätt uppskatta. Men exercitiedisputationerna voro dock till nytta för studenterna genom de vidfogade teserna, vilkas ventilering gav övning i disputationskonsten. De större disputationerna »för graden» (*pro gradu*) d. v. s. för fil. kandidat- och magistergrad ledde studenterna till mera självständigt arbete, ty om också läraren gav ämnet och huvuddelen av materialet, var dock utförandet ofta den redan mognare studentens sak. Man har vittnesbörd om att Porthan nitiskt samarbetade med sina elever vid utarbetandet av pro-gradu disputationer.

I samma riktning verkade nationsmötena, där latinska teser flitigt ventilerades.

Det var Porthan, som mera än någon annan hindrade den akademiska undervisningen i Åbo att falla i den slentrian, som redan kunde märkas i Uppsala. I Göttingen såg han, huru intensivt de tyska professorerna arbetade, och han ville stå i jämnhöjd med dem. Han genomförde enligt deras förödme en omfattande privatundervisning, oaktat kollegiepen-

gar icke i Åbo stort kunde påräknas. »Jag läser», skrev han till C. F. Mennander, »utom mine publike timmar, 12 timmar i veckan; repeterar publike lektionerne dessutom i 2 timmar; har nationsmöten varje onsdag och lördag i 3 timmar samt mottager och rättar studenternas skripta samma dagar ifrån kl. 7 om morgonen till kl. 12. Mera tyckes ej heller en tysk professor kunna medhinna.» En mängd ämnen, som annars icke föredrogos, upptogos i hans privata undervisning. Han verkade eldande även på sina kolleger. Mattias Calonius, Jakob Tengström, Johan Gadolin o. a. ha icke blott som vetenskapsmän utom även som lärare vunnit ett oförgätligt namn i vårt universitets hävder.

Men redan nu märktes en brist, icke hos Porthan, men hos andra. Några ord från Porthan i ett brev av den 21 september 1802 till det då nyligen grundlagda universitetets i Dorpat rektor Ewers tyckes mig tyda på att han såg en hotande svaghet. Han sänder till sin korrespondent Åbo universitets prelektionskatalog för 1801 och tillägger anmärkningen:

Herr Doktoren känner läsningssättet vid de svenska akademierne; föreläsningarne äro icke så trägna som vid de tyska, utan kommer mycket an på de studerandes egen flit att läsa goda böcker. I den tryckta katalogen pläga de private föreläsningarne sällan upptagas, likasom lärarena ej heller äro pliktige att för dem göra redo, såsom det sker med de publika lektionerne. Många lärare hålla likväl 2 eller 3 olika privata lektioner, jämväl vid vår academie.

Porthan känner sig tydligen inför sin kollega i Dorpat generad för prelektionskatalogens torftighet. Han medger, att undervisningen i Åbo icke motsvarade de tyska universitetens och framhåller, liksom till ursäkt, den privata undervisningen, som av honom själv bedrevs med stor kraft men säkerligen mindre nitiskt av många hans medbröder. Anmärkningen att mycket kommer an på studenternas flit att läsa goda böcker är betecknande. Man hade gått in på den väg, som i Uppsala började göra den akademiska undervisningen umberlig för studenterna.

Under Åbo akademis sista period 1809—27 visade sig de

betänkliga följderna av att undervisningen allt mera byggdes på vetenskapliga katederföredrag. De betydande förmågor- nas tid var förbi, vilket säkerligen till ej ringa grad berodde på de ändrade politiska förhållandena. Medelmåttor fyllde platserna. »För universitetets litterära ära vore visserligen mycket mer att önska» skrev missmodig prokanslern, biskop Tengström. Föreläsningarna besöktes ännu regelbundet av de flitiga bland studenterna. Jurisstuderanden O. A. Järnefelt åhörde 1819, enligt ett brev cit. av G. Heinricius i »Skildringar från Åbo akademi 1808—1828», icke mindre än 38 föreläsningar i veckan. Men examen var dock huvudsaken; samme Järnefelt skrev, när hans skulle taga jurisexamen: »Det är sant att jag i förliden höst, då jag beredde mig till logis examen, las som en häst, men nu läser jag (utan att skryta) som en björn, men ändock fruktar jag för utgången». Andra försummade föreläsningarna, men läste kursböckerna och kunde lika väl stå sig i examen. Man fann det angenämare att i godan ro sitta vid boken och röka sin pipa än att gå på kollegierna. Det gamla disputationsväsendet med latinska prov förföll och blev slutligen genom disputationsmiddagarna ett narrspel; det avskaffades genom 1852 års statuter. Universitetet hade sin största auktoritet såsom landets så gott som enda examensanstalt; det öppnade väg till de allt mera åtrådade ämbetena i rättsväsendet, förvaltningen, skolan och kyrkan.

Efter flyttningen till Helsingfors gick högskolan på 1840-talet in i en ny glänsande epok. De stora författarna som höjde det nationella livet, voro universitetsmän: Runeberg, Snellman, Lönnrot m. fl. De ord som yttrades vid universitetet voro lystringsord för landet. Men det synes mig, som om den fosterländska entusiasmen icke skulle framkallat någon märklig utveckling inom den akademiska undervisningen, som gick i de gamla spåren, naturligtvis med vackra undantag.

Berättare, som meddelat sina minnen från universitetetslivet på 1840- och 1850-talen äro ense om den ideella lyftning, som rådde i akademiska kretsar, men ge oss ingen för-

delaktig bild av den akademiska undervisningen. Aug. Schauman, student 1842, säger i »Från sex årtionden»: »Studenterna åhörde föreläsningarna tämligen flitigt åtminstone i terminernas början»; och vidare: »Någonting egentligen livande eller lyftande fanns i dessa föreläsningar visst icke»; samt: »Det livande och lyftande element, som saknades i de akademiska föreläsningarna, fingo vi blodunge söka, utom i litteraturen, uti samvaron med livfulle och framåtblickande äldre kamrater». C. G. Estlander, student 1850, är lika litet tillfreds med undervisningen. Hans bemödanden att vinna kunskap i naturvetenskaperna och de matematiska vetenskaperna strandade till icke ringa del på bristfällig undervisning, och då han längre fram slog sig på de humanistiska ämnena, bröt han sig väg mera genom egen energi och varmt intresse än med hjälp av den akademiska undervisningen. Man ansåg, så återgav han sina minnen i ett tal i Nyländska avdelningen, nästan såsom en ära »att driva studierna på egen hand, högst oregelbundet besöka föreläsningarna och knappast veta något om en privat handledning». Det var såsom om den åsikt skulle varit allmän bland studenterna, att man icke var skyldig att »sitta på kollegierna, eftersom man kommit till Helsingfors för att ligga vid universitetet.» Han trodde sig icke ha lidit därpå, ja t. o. m. ha vunnit i andlig spänstighet genom tvånget att på egen hand göra sig sin studiegång. Men det som kunde gälla om honom, gällde icke om andra. För de flesta skulle en mera effektiv akademisk undervisning varit en mäktig vehikel till vetande och framgångsrik verksamhet.

I 1852 års statuter märkes en visserligen varsam strävan att föra undervisningen till större effektivitet. Det heter, att varje ordinarie professor, förutom fyra offentliga föreläsningar i veckan, bör »en gång i veckan, vid särskild sammankomst med sina åhörare, medelst samtal det offentligen föredragna ämnet vidare utveckla samt undersöka, huru det samma blivit uppfattat av dem, som för undergående av examina eller undfående av stipendium och dess bibehållande

äro närmare kontroll underkastade». I statuterna talas också om enskilda föreläsningar, för vilka viss avgift skall erläggas av åhörarna samt om att vid studentfakulteternas möten hägen för vetenskaperna skall livas genom »litterära övningar, disputationer, föredrag och samtal». Ett stort framsteg var att ämnenas antal i fil. kand. examen minskades från tolv till fem med en del fastställda ämnen. Men dessa föreskrifter blevo till stor del tomma ord. Vetenskapliga övningar torde regelbundet förekommit endast i juridiska och teologiska fakulteterna. Repetitionskollegier och privata kollegier voro fortfarande sällsynta. Studentens huvuduppgift var att förbereda sig för examen, som skulle leda till anställning i statens tjänst och den insikt, vilken för examen fordrades, vanns huvudsakligen genom självstudium, medan den akademiska undervisningen vägde jämförelsevis mindre. Den personliga beröringen med lärarna, som var till gagn, medan studenternas antal var jämförelsevis litet, kunde icke såsom förr upprätthållas, då studentkåren kolossalt tillväxte. Det blev, med det gällande systemet, allt svårare för lärarna att följa med elevernas studier.

Prof. M. Soininen (stud. 1879) har nyligen i ett yttrande, som återfinnes i Pedagogiska föreningens tidskrift (1916 sid. 387) återgivit sina studentfarenheter med följande ord:

Den akademiska friheten har hos oss varit ett mycket vidsträckt begrepp. Det har icke endast betytt den akademiska lärarens frihet att framlägga sin egen vetenskapliga övertygelse, utan även den akademiska ungdomens frihet att ordna och sköta sina studier tämmeligen efter eget tycke. På den tid, då undertecknad bedrev studier vid universitetet för kandidatexamen, betydde den, att vi, i brist på noggrannare ledning, tämligen på egen hand, läste *huru* vi ville, *när* vi ville och *så mycket* vi ville. De tryckta examensfordringarna och några få stadganden om skriftliga prov och övningar voro så gott som de enda anvisningarna till studiernas ordnande, oberäknat den mer eller mindre samvetsgrant fullgjorda skyldigheten att terminligen åhöra två föreläsningsserier. När man var färdig, anmälde man sig till tentamen och fullgjorde den, och då kom mången för första gången i närmare beröring med sin lärare.

Prof. Soininen framhåller de betänkliga följderna därav. Den unge studenten hade ingen att fråga vid val av bana och studieriktning. Om valet utföll efter håg och böjelse, kunde dock misstag göras vid studiernas anordnande. Han valde en svårare bok i stället för en lättare och gick kritiklöst fram i läxläsning. Först när han nått målet, märkte han, huru stenig och krokig vägen varit. Den unge, från skolans tvång fria studenten kunde förlora ett, kanske flere år, emedan han icke rätt förstod att använda sin tid.

Vid de svenska universiteten var det i medlet av 1800-talet, enligt Otto Sylwans »Fyrtiotalets student», icke bättre. Lärarna klagade över att studenterna mera tänkte på sin karriär än sin vetenskapliga utbildning. De hade nästan upphört att besöka föreläsningarna. B. E. Malmström hade, 1853, icke mer än tre åhörare, stundom ingen. Att räkna fem — sex åhörare ansågs ej dåligt; tio var redan mycket. Sylwan anger orsaken i följande ord: »föreläsningarna, som förut varit mycket elementära — propedeutiska skulle vi säga — lades på ett högre plan. Men därav blev följden, att den egentliga undervisningen försumrades; 'katederföreläsningarna' äro just ingen god form för denna. Studenterna märkte nog, att de icke hade något gagn av att sitta och höra på någon lärd specialitet. Man gick som Glunten på föreläsningar för att skaffa sig ett gott anseende hos professorn och somnade.»

En reform blev nödvändig. I Uppsala torde ett nytt skede begynt på 1870-talet. I Helsingfors räckte det längre innan man kom sig före med förbättringar.

Studenterna märkte, att den akademiska undervisningen var bristfällig, och från början av 1890-talet hördes från dem reformyrkanden. De begärde handledning för de yngre och en effektivare hjälp vid ordnandet av de äldres arbeten. Jag tänker, att dessa uttalanden gjorde intryck på lärarna, men kanske var föredömet från utlandet, i synnerhet från de tyska universiteten ännu mera avgörande. Där hade inom de humanistiska disciplinerna seminarierna vunnit en allt

större betydelse. Dessa anstalter avsågo praktisk ledning till vetenskaplig forskning. Eleverna arbetade under lärarnas övervakande och med deras stöd på lösandet av vetenskapliga uppgifter och fingo sålunda inblick i vetenskapens metod och mål. De fördes till aktiv verksamhet. Seminarieväsendet var på slutet av det förgångna seklet allmänt vid de tyska universiteten och utgjorde de humanistiska lärarnas stolthet. Inom naturvetenskaperna spelade laboratorierna, som anlades till ökat antal och med allt rikare utrustning en likartad roll. Unga vetenskapsidkare från Finland studerade vid de tyska seminarierna eller arbetade vid de tyska laboratorierna och återkommo varma för införandet av sådan undervisning även hos oss. Några laboratorier hade redan förut funnits, men nu genomfördes ett vidsträckt laboratoriesystem för hela den naturvetenskapliga undervisningen.

Så begynte en reform i vår universitetsundervisning, som ännu i dag fortgår. Studierna i de olika disciplinerna fördelades på successiva kurser för äldre och yngre studenter. För de yngre genomfördes en direkt handledning, som i början anslöt sig till skolarbetet och småningom gick uppåt. De äldre leddes under lärarnas övervakande vid seminarier och laboratorier till självständiga, mer eller mindre vetenskapliga uppgifter. Vid laboratorierna anställdes yngre lärare för handledning. Jag framlade vid historikerdagarna i Helsingfors sept. 1906 med stöd av meddelanden från tyska och skandinaviska högskolor en plan till ordnande av den historiska universitetsundervisningen enligt sådana synpunkter (publ. i *Historiallinen Arkisto* XX) och tillåter mig att här såsom exempel på huru man kan gå till väga upprepa några punkter därur. Det historiska studiet börjar enligt detta projekt med en allmän historisk kurs, som fotar på skolkursen. Här är en lärobok som stöd för föredragen och repetitionerna bra. Tillika anordnas successiva tentamina och skrivövningar, som leda till en översiktlig kunskap om den historiska utvecklingen. Efter detta väsentligen receptiva stadium följer ett högre studium, som leder studenten till

en mera aktiv verksamhet. Seminarieundervisningen blir nu en huvudsak. Studenten får en uppgift att genombeta. Källmaterialet samlas med lärarnas hjälp. Framställningen avfattas tämmeligen självständigt av studenten och granskas av läraren och studiekamraterna. Den avhandling, som sålunda tillkommit, blir utgångspunkten till fortsatt studium inom den historiska epok, till vilken den genom sitt ämne hör. Vetenskapliga katederföreläsningar verka på detta stadium till att stärka intresset och vidga vyerna.

Jag ville tillägga att en högskola i Åbo skulle ha goda villkor för en sådan historieundervisning. Åbo äger ett rikt, nästan obegagnat arkivmaterial i länsstyrelsens arkiv, som ännu oordnat bl. a. innehåller en rikhaltig korrespondens med regeringen och ämbetsverken i Stockholm, samt i domkapitlets arkiv, som genom notarien, mag. K. Österbladh blivit förträffligt ordnat och registrerat, och i magistratsarkivet ävensom hovrättsarkivet. En professor i historia borde förvärva sig rätt att, där så behöves, ordna de oordnade akterna och övervaka samlingarna samt göra arkiven tillgängliga för allmänheten; i samband med denna nyttiga verksamhet skulle han föra sina elever till fruktbringande forskning i fäderneslandets historia.

Många olika förfaringsätt kunna tänkas, och metoden beror naturligtvis av vetenskapernas art. Huru man hos oss gått till väga skall jag icke söka närmare utreda; det vore ett vidlyftigt och svårt ämne. Men de årligen utkommande prelektionskatalogerna och lärarnas tryckta »Redovisningar» tala i varje händelse om att man på många håll gått raskt framåt, vilket i övrigt möjliggjorts genom den betydande tillväxten i lärarnas antal. I universitetsprogrammet för läsåret 1916—17 utlovas seminarieundervisning av fem teologer, en jurist och ett femtontal lärare i hist. fil. sektionen. I fysisk-matematiska sektionen är handledning i praktiska laboratoriearbeten allmänt genomförd. I medicinska fakulteten är undervisningen systematiskt anlagd med successiv övergång från ett stadium till ett annat. I katederföreläsning

garnas ställe har där i de flesta discipliner trätt klinisk åskådningundervisning.

Ett hinder för det nyas seger är, synes mig, befordringsväsendet, som åtminstone vid besättandet av ordinarie professorer alltför mycket bygges på genom skrifter ådagalagd vetenskaplig insikt, medan lärarmeriten jämförelsevis förbises. Det händer att avseende alls icke fästes vid mångårig, nitisk och framgångsrik lärarverksamhet. Sådant manar icke unga universitetslärare att ägna tid och möda åt undervisningen.

Men de nya idéerna rycka i alla fall fram och vinna allt större anslutning. Den akademiska undervisningen bygges i allt större omfattning på verksam handledning för de yngre och utbildning till självständig vetenskaplighet för de äldre.

En glädjande företeelse äro de akademiska feriekurserna, som med framgång genomförts i Åbo och i Jyväskylä. Den bestämmande synpunkten har här varit att den unge studentén icke får lämnas åt sig själv, att han raskt skall gripa i med arbetet; också har man sålunda velat förkorta de långa akademiska ferierna. Studenternas betydande anslutning har givit dessa företag fart. De publikationer, som framgått ur åbo-kurserna, ha visat, att praktisk akademisk undervisning t. o. m. på lägre stadier kan bli basen för vetenskaplig produktion.

Det synes mig med tanke på *Aura Rediviva*, den kommande högskolan i Åbo, att Åbo universitet från sextonhundraålet i viss mån kan tjäna till förebild i fråga om de yngre studenterna. De få icke betraktas såsom mogna »cives academici», som själva må sköta och ordna sina studier. En intensiv handledning i form av elementära föreläsningar och övningar skall föra dem in i arbetet och ge dem betingelser för framtida självständiga studier. Vi ha också att ihågkomma pro gradu disputationerna, som t. ex. på Porthans tid byggdes på den riktiga tanken att läraren skall samverka med de mera försigkomna eleverna, såsom numera sker i seminarie- och laboratorieundervisningen.

I en modern universitetsundervisning ha katederföreläsningarna ett mindre rum än vid Helsingfors universitet varit vanligt, men de få dock icke skjutas å sido. I en skrift om de amerikanska universiteten av professorn vid Columbia-universitet i New-York E. D. Perry (Samlingen: »Aus Natur und Geisteswelt», 1908) finner jag ett yttrande, som varnar för sådan överdrift. Han redogör för de amerikanska universitetens mångskiftande organisation, där en praktisk studieriktning är övervägande, och framhåller fakta, som tala om framsteg framför Europas högskolor. Men i vetenskaplighet har, enligt hans tanke, Europa särskilt Tyskland fortfarande ett företräde. »Den amerikanska föreläsningen står», säger han, »såsom sådan på långt när icke på den höjd, som bör eftersträvas. Dess betydelse för belysandet och klargörandet av de olika vetenskapernas viktigaste grundprinciper har man ännu icke överallt lärt sig rätt inse och uppskatta.» I själva verket ger det vetenskapliga katederföredraget läraren tillfälle att göra sin personlighet gällande, att framlägga sin vetenskapliga övertygelse och belysa det vetenskapliga livets utveckling.

Jag har trott att det nu, då en ny högskola skall uppstå vid Auras stränder, vore lämpligt att framkasta ovanstående konturer. Principerna för undervisningen skola bli av väsentlig betydelse för företaget. En högskola främjar vetenskapens framsteg, men hon skall dock främst vara en läroanstalt, och frågan om undervisningsmetoderna är en av de mest maktpåliggande vid planläggningen.

ETT MEDLINGSFÖRSLAG VID GESTALTANDET AV HÖGSKOLAN I ÅBO

AV

SEVERIN JOHANSSON

De storartade donationerna till förmån för en blivande akademi i Åbo ha med ens fört akademifrågan över i ett nytt skede. Det arbete, som härintills samlats kring denna fråga, har som naturligt är varit av rätt allmän och förberedande art. Det har närmast gällt att värna den aldrig fullt lämnade tanken på en återuppstånden Åbo akademi. Därvid har den under sådana förhållanden icke särskilt aktuella frågan om de former denna akademi skulle komma att ikläda sig fått träda tillbaka. Det handlade ju om ett slutmål, vars nående i varje fall syntes ligga decennier in i framtiden, och det var under sådana förhållanden naturligt att överlämna utdanandet av slutmålet åt de ideer, som i denna framtid komme att behärska åskådningen. De för våra förhållanden ansenliga medel, som emellertid nu ställts till disposition för akademitankens förverkligande, ha med ett slag förändrat situationen. I varje fall kan man nu redan tänka på att åtminstone på någon punkt påbörja akademins verksamhet. Därmed har frågan om akademins hela planläggning blivit aktuell och väntar på sin lösning. Det gäller nu för dem, som ega att träffa avgörandet i denna sak, att noggrant överväga, i vilken form den planerade högskolan bäst skall tillgodose landets och det svenska folkelementets andliga och materiella utveckling, på samma gång man icke

heller får lämna ur sikte den blivande högskolans betydelse för den stad, som skall bliva platsen för dess verksamhet.

Åbo akademikommitté, som närmast har att taga befattning med frågan, lät vid sitt sammanträde den 27 januari detta år genom utsedda referenter belysa saken ur olika synpunkter. Därutöver har som naturligt är kring denna fråga, som reser sig högt över vardagslivets intressen, hopats ett rikligt material av olikartade uppslag. I stort sett ha dessa förslag grupperat sig kring de extrema poler, som representeras av en humanistisk högskola med starkt betoad vetenskaplig prägel och en fackhögskola, närmast en teknisk högskola. Därvid har också ställts i utsikt, att den humanistiska högskolan eventuellt i en framtid kunde bereda rum för de matematisk-fysiska vetenskaperna, medan förslagen om en teknisk högskola givits den vida syftning, att densamma också skulle inom sina murar upptaga några humanistiska vetenskaper. Såsom ett medlingsförslag mellan dessa står det av mig vid akademikommitténs möte framlagda förslaget, vilket jag i det följande skall närmare utveckla och i någon mån modifiera.

Förslaget om en enbart humanistisk högskola utgår från en allt ännu på många håll företrädd, icke dess mindre ensidig uppfattning om värdet av de olika vetenskapernas inlägg i den moderna kulturen. Kulturens tyngdpunkt undergår självfallet förskjutningar och den moderna utvecklingen har utan gensägelse alltmera drivit denna tyngdpunkt över åt det matematisk-naturvetenskapliga hållet. De matematisk-fysiska och de tekniska vetenskapernas väldiga uppsving och det andliga och materiella framåtskridandets nära beroende av denna utveckling ha fört dessa vetenskaper fram i kulturintressenas förgrund och givit dem ett hedersrum i varje fall i jämnhöjd med de i stort sett mera retrospektiva humanistiska vetenskaperna. Inför dylika företeelser, som framväxa djupt ur samtidens andliga liv, duger det icke att enbart göra motstånd. Det gäller tvärtom att från början välja sin ståndpunkt så högt, att

man helt och hållet överblickar dessa företeelser och kan betrakta dem ur synpunkten av hela den kulturella utvecklingen; endast på så sätt undgår man faran, att ensidiga, kulturens nuvarande ståndpunkt icke längre motsvarande intressen skjutas fram i förgrunden.

Planen att göra den blivande akademien till en enbart humanistisk högskola markerar i denna mening ett ensidigt betonde av ett kulturideal, som icke mera har samma innehåll som i gångna tider. Därutöver kommer med inrättandet av en enbart humanistisk högskola ett väsentligt moment av högskoleverksamheten att trängas tillbaka eller åtminstone icke nå en sin betydelse motsvarande ställning; jag menar därvid den direkta utbildningsverksamheten. Man ville gärna se, att den nya akademien icke endast tjänar den höga vetenskapen, utan i väsentlig grad bidrager att skapa dugande krafter på så många områden som möjligt av vårt andliga och materiella liv. På denna punkt äro en enbart humanistisk högskolas möjligheter tämligen kringskurna. Det ligger då nära, att en sådan högskola i huvudsak blir en lärdomssocietet, vars medlemmars verksamhet mera är inriktad mot vetenskaplig specialforskning. Det synes mig emellertid som om en i denna riktning arbetande högskola, särskilt om den är av humanistisk art, markerar en kulturlyx, som illa anstår ett litet folk och ännu sämre ett till sin existens hotat litet folkelement. I ingen händelse kan en dylik akademi uthärda jämförelsen med en i kulturarbetets mitt stående läroinrättning, som är uppbyggd på sådan grund, att den i sig förenar vetenskaplig forskning och intensiv undervisningsverksamhet. Den kommer sålunda att ur denna synpunkt redan förlora i jämförelsen med en enligt moderna principer ordnad teknisk högskola.

Därtill kommer en iakttagelse, som åtminstone på de områden jag känner till är riktig. Det har under det nittonde seklet inträtt ett allt starkare samband mellan forskning och undervisning. Ännu på sjuttonhundra- och ett stycke in på adertonhundratalet gingo de åtskiljs och många mär-

kesmän inom forskningen hade aldrig lett egentlig undervisning. De vistades och verkade vid akademier, ägnande sig uteslutande åt forskning. I detta har så småningom inträtt en förändring och i denna stund går oftast det vetenskapliga arbetet hand i hand med undervisningsverksamheten. Vid månget lärdomscentrum samlas unga forskare från när och fjärran för att följa med föreläsningkurser, i vilka någon berömd vetenskapsman nedlägger vetenskapens sista nyvinningar. Därvid händer icke sällan, att både mästare och lärjungar, stimulerade av samarbetet, under kursens fortgång göra omfattande nya rön, och hela kursen antar sålunda karaktären av ett under skicklig ledning stående forskartåg in på nya territorier. Det ineligger i denna sakernas ordning en stark stimulans till forskning, det tillskapas av undervisningsverksamheten en forskarmiljö, som avgjort ställer forskaren i ett gynnsammare läge än den vid en akademi isolerade, utan den friska kontakten med en rik positiv undervisningsverksamhet stående vetenskapsmannen. Här gäller liksom eljes att noga beakta den nya tidens fordringar och sålunda ha öppet öga för, att inrättandet av en lärdomssocietet, en utåt i stort sett död akademi, representerar en övergiven ståndpunkt eller åtminstone en i ingen händelse allmänt uppburen form för vetenskaplig forskning.

Det ovan sagda innebär i de punkter det berör de humanistiska vetenskaperna ingen ringaktning. Jag vill endast varna för en överskattning av dessa vetenskaper, en överskattning, som i föreliggande fråga kan bli så ödesdiger. Det är klart, att dessa vetenskaper böra få plats vid Åbo akademi. Det vore en lika skev uppfattning av kulturens verkliga innehåll att söka tränga dem undan som att söka göra dem allena gällande. Icke heller vill jag med mitt uttalande om en lärdomssocietet ha sagt, att hela den idékrets, ur vilken en dylik tanke framgår, bör skjutas åt sidan. Hela denna fråga ställer sig otvivelaktigt i viss mån olika för idkare av olika vetenskaplig forskning och är dessutom i viss grad beroende av olika personlig läggning. På

denna punkt bör därför den nya högskolan göra vidsträckt bruk av sin fria, av traditionen obundna ställning och ordna den föreliggande frågan med hänsyn till vetenskapernas egenart och de enskilda lärarnas personliga betingelser. Jag vill endast resa betänkligheter mot den åtminstone tidigare framskjutna tanken på en lärdomssocietet, så mycket mer som en enbart humanistisk högskola i stort sett skulle komma att inskränkas till ett dylikt forskarsällskap.

Tanken på den tekniska högskolan såsom form för den återuppståndna akademien har funnit mycket genklang på många håll. Detta är ett tidens tecken, värt att beakta, och de åsikter, som framställts av ingenjör Berndt Grönblom i en synnerligen läsvärd artikel i Åbo Underrättelser, skola helt visst förstås av envar, som har öppet öga för landets behov och den moderna utvecklingens krav. Inför den fria och allmänna typ för en vetenskaplig teknisk högskola han där skizzerar och vilken representerar den högsta utvecklingstypen inom detta område i de ledande kulturländerna, falla många av de argument jag i mitt referat reste mot inrättandet av en teknisk högskola. Mig föresvävade därvid närmast tanken på en teknisk högskola med starkt betonad utbildningsprägel, en fackskola av samma art som vår tekniska högskola i Helsingfors med det i huvudsak anspråkslösa och för vetenskaplig utbildning föga ägnade utrymme, som beretts de i den allmänna avdelningen ingående läroämnen. Emellertid kan jag icke ens inför herr Berndt Grönbloms betydligt längre syftande projekt värja mig för tanken, att här också föreligger ett något för starkt framskjutande av ensidiga intressen, om detta också här sker med starkare underlag än i fråga om de humanistiska vetenskaperna. Visserligen består det såsom jag i mitt referat framhöll ett tydligt samband mellan en nations utsikter i kampen för tillvaron och dess kapacitet på det tekniska området. Men det finnes också finare trådar i kulturens vävnad och det är nog icke endast ingenjörerna, som äro kallade att uppbära framtidens kultur.

Den kyla, med vilken planen på en teknisk högskola på en del håll mottagits och som utsträckts till alla planer på att få in de tekniska vetenskaperna vid den nya akademien, har en av sina orsaker i bristande kännedom om högskoleväsendets allmänna utvecklingstendens under senaste tid. Den, som något följt med högskoleutvecklingen i utlandet, har icke undgått att lägga märke till en framväxande kooperation mellan universiteten och de tekniska högskolorna. De tekniska högskolorna, som i rask utveckling ryckt upp vid universitetens sida, ha tydligt påverkat dessas utveckling på det matematisk-fysiska området och drivit denna i mera praktisk riktning, ställvis till kontakt med teknikens aktuella frågor. Det erbjuder icke ringa intresse att följa denna universitetens utveckling från förnämnt avståndtagande och aktivt motstånd till klar uppfattning om, att man här har framför sig en stor, av utvecklingen betingad rörelse djupt i samtidens kulturella liv. Det har i samband därmed varit exempelvis i Tyskland en mycket omdebatterad fråga, om man borde skrida till att ansluta tekniska fakulteter till universiteten, och det kan antecknas, att de gamla universiteten i Erlangen och Würzburg uppträdde såsom medtävlare, då det gällde att placera en ny teknisk högskola i Sydtykland. Vid de tekniska högskolorna har den ovannämnda Kooperationen lett till en utbredning av programmet. Sålunda ha de matematisk-fysiska vetenskaperna fått en bredare ställning, jämförbar med deras ställning vid universiteten, så att i varje fall de, som önska svinga sig upp till fullständig behärskning av teoretiska frågor, som kunna ha en stor teknisk framtid, erhålla tillfälle därtill. Det har på så sätt framvuxit den höga typ av fullt vetenskaplig teknisk högskola, som herr Berndt Grönblom i sin tidningsuppsats ställer såsom slutmål för akademiplanerna.

Dylika företeelser sakna icke betydelse, då det gäller att bedöma akademifrågan och det var också med tanke på dessa och liknande iakttagelser som jag i mitt referat föreslog tillsättandet av ett beredningsutskott med den bestämda

uppgiften att införskaffa en allmän överblick över ledande idéer på området för högskoleväsendets utveckling. De nämnda företeelserna äro en fas av de tekniska vetenskapernas segertåg. De visa, huru nya kulturfaktorer trängt fram i förgrunden och tillskapat nya kulturideal med i många avseende förändrade integrerande beståndsdelar. Såsom jag redan framhöll, lönar det sig icke att ställa sig oförstående till dylika företeelser. De segra trots allt. Om jag sålunda också anser, att grundläggandet av en enbart teknisk högskola, låt så vara med vid syftning, innebär ett ensidigt betonande av vissa visserligen i många avseenden centrala intressen, har jag klart för mig, att det vore ett ofantligt misstag om man vid grundläggandet av Åbo akademi ställde sig till den grad oförstående till de bärande tankarna i samtidens kulturella liv, att man helt och hållet sköte åt sidan de tekniska vetenskaperna.

Till stärkandet av denna min uppfattning bidrager en omständighet av annan art, som emellertid icke får lämnas ur sikte. Det har på senaste tid på intresserat håll väckts fråga om att försöka på privat väg få till stånd en svensk teknisk högskola. Denna fråga har till och med avancerat så långt, att ett avsevärt kapital redan hopbragts. Det vore icke klokt att lämna ett dylikt intresse obeaktat vid uppgörande av riktlinjer för den nya akademien. Det skulle helt visst bli ödesdigert för akademiplanerna, om en fullt modern teknisk högskola av den allmänna typ det ovan varit fråga om skulle komma till stånd på sidan om akademien. Det synes mig såsom en redan av klokheten förestavad åtgärd att försöka leda detta på annat håll uppkomna initiativ över till Åbo.

Det förslag, som jag framställde i mitt referat i Åbo var i många hänseenden ett medlingsförslag. Det medlade mellan de tidigare i tidningspressen synliga projekten om vetenskaplig akademi och fackskola, i det detsamma innebar en art av fusion, avsedd att låta det berättigade i vardera ståndpunkten komma till sin rätt. Det medlade vidare i

frågan om de humanistiska och de matematisk-fysiska vetenskaperna, i det detsamma ställde i utsikt, att också de humanistiska vetenskaperna i en snar framtid skulle vinna inträde, om också inför det val, som till en början påtvingas av de ekonomiska resursernas begränsning, de matematisk-fysiska vetenskaperna ställdes främst på grund av sin starkare kontakt med det nu fortgående livet och genom den möjlighet till praktisk och effektiv grundläggning av akademien de erbjuda. Förslaget gick i korthet sagt ut på, att akademien skulle börja med en matematisk-fysisk grundstomme, som skulle bilda den utvecklingskraftiga kärnan i akademien. Denna grundstomme skulle efterhand utveckla sig och sålunda också småningom inom sina gränser samla vetenskaper av humanistisk art. Men därutöver, och detta var en alldeles väsentlig punkt i förslaget, skulle till denna grundstomme anslutas en teknisk överbyggnad. Sålunda grundlagd skulle den begynnande akademien icke endast ge möjlighet till vetenskaplig forskning och vetenskaplig utbildning inom de matematisk-fysiska vetenskaperna, utan därjämte i sig upptaga möjlighet till teknisk utbildning. Förslaget visade därutöver på möjligheten, att i framtiden eventuella nya överbyggnader av annan art kunde framväxa på andra punkter av den småningom sig utvecklande, genom de matematisk-fysiska vetenskaperna grundlagda allmänna avdelningen.

Den akademibild, som med detta förslag åsyftas, synes mig stå i full samklang med den opinion, som tagit sig uttryck i ett offentligt uttalande till Åbo akademikommitté, intaget i Hufvudstadsbladet för den 4 mars detta år. Redan en teknisk högskola av den högt utvecklade typ, som mångenstädes i utlandet arbetat sig fram, representerar en vetenskaplig inrättning i detta ords fulla bemärkelse och tillmötesgår sålunda denna i övrigt fullt berättigade opinion.

Mitt förslag har en betydligt vidare syftning än de projekt, som konvergera mot en enbart teknisk högskola. Det avser att frigöra från den tillslutning av utvecklingsmöjligheterna,

som, huru man än ställer saken, kommer att följa med den tekniska högskolans i bestämd riktning gående plan, och hävdar sålunda gentemot detta uppslag en friare uppfattning av akademitanken.

Att de matematisk-fysiska och de tekniska vetenskaperna komma att bo under samma tak, är utan tvivel till fromma för båda. Icke minst komma de matematisk-fysiska vetenskaperna att i många avseenden draga fördel därav genom den nära beröring, i vilken de på så sätt träda till teknikens teoretiska problem. Jag tänker därvid alldeles speciellt på en sak, som kan synas underordnad, men som vid djupare eftertanke visar sig icke så litet betydelsefull. Det blir naturligtvis en del av den blivande högskolans elevkontingent, som efter fullgjorda examina övergår till lärdomsskolans verksamhetsområde. Också på dem måste högskolan tänka och ge dem en sådan utbildning, att de kunna grunda sin blivande verksamhet på en allsidig kännedom av de matematisk-fysiska vetenskapernas verkliga ställning i kretsen av de vetenskaper, som uppbära mänsklighetens framåtskridande. Med öppen blick härför har man på andra håll ordnat saken så, att de blivande lärarna i sin utbildning icke äro enbart bundna vid universiteten, utan också ega möjlighet att tillbringa en del av sin studietid vid de tekniska högskolorna. Denna plan att föra de blivande lärarna i beröring med den tekniska undervisningen kan med lätthet genomföras inom en enligt det ovan framställda förslaget ordnad högskola och är utan tvivel av stor betydelse. Först på så sätt komma de till en riktig uppfattning av betydelsen hos det vetande de i sin tur skola utbreda. I vår tid, då stater och kommuner söka sin kraft i klokt förutseende i fråga om anordningar för tekniskt uppsving, erfordras det såsom en garanti för framåtskridande, att hela det allmänna tänkesättet omställas och att med den allmänna bildningsbilden införlivas en vidgad uppfattning av de tekniska vetenskapernas betydelse. Detta är något, som den enligt ovan berörda grundsatsen skolade läraren kan uträtta.

Sedan Åbomötet har det framträtt allt tydligare, att de humanistiska vetenskaperna uppbäras av en så stark opinion, att de svårligen vid akademins grundläggning kunna skjutas åt sidan. Ehuru jag anser och ovan sökt visa, att om det på grund av resursernas begränsning gäller att träffa ett val, det vore olyckligt, om valet skulle falla på de humanistiska vetenskaperna, synes det mig allt riktigare, att man om möjlighet föreligger, börjar på två punkter d. v. s. icke endast på det sätt, mitt referat avsåg, utan därjämte så, att samtidigt några humanistiska vetenskaper representeras. Jag tänker därvid närmast på det av professor H. Pipping framställda förslaget, ävensom på det uppslag av professor W. Söderhjelm, som varit synligt i tidningspressen. Detta sista tillgodoser väl också just den fordran, att man vid akademiplanens förverkligande bör hålla den stads intressen i sikte, där högskolan skall hava sin verksamhet.

DE HUMANISTISKA VETENSKAPERNA OCH ÅBO AKADEMI

AV

HUGO PIPPING*

Planen att grundlägga en svensk akademi i Åbo framlades våren 1907 i en artikelserie i Åbo Underrättelser. Fast form tog denna plan på ett möte i Åbo den 12 januari 1908. Där valdes en s. k. akademikommitté, som — tillökt med ett antal nyvalda medlemmar — fortfarande fungerar. Diskussionen då mötet föreligger tryckt och visar tydligt de riktlinjer man tänkte sig för kommitténs arbete. Redan vid ett flyktigt genomläsande av protokollet finner man, att det icke var fråga om annat än en institution, som i främsta rummet skulle bära vetenskaplighetens prägel. Detta underströks med full tydlighet i det första andragandet, som vann kraftigt understöd, främst av prof. M. G. Schybergson, vilken uppställde Göteborgs högskola som en förebild för Åbo akademi. Tanken på att grunda en teknisk högskola eller en handelsakademi tangerades av prof. Fr. Gustafsson, men denne talare stannade emellertid vid följande uttalande: »Jag hade således tänkt mig att, om man också i en framtid kunde tänka sig en möjlighet att gå i merkantil riktning, man dock till en början borde ställa sig på humanistisk grund,

* Med författarens begivande avtryckas här tvenne uppsatser i akademifrågan, den första ur Dagens Press den 31 januari och den andra ur Östsvensk Tidskrift den 25 januari 1917. Uppsatserna framtråda något bearbetade och kompletterade.

framför allt således med historia, svensk filologi, filosofi — en modern, på experimentell och sociologisk grund fotad filosofi». Till prof. Gustafssons program anslöto sig i huvudsak professorerna Ernst Estlander och Arthur Rindell.

För inrättandet av en fackskola med syfte att främst betjäna de ekonomiska intressena höjde sig på detta möte icke en enda röst. Den kommitté, som valdes, fick namnet Åbo *akademi*-kommitté, och bland dem som mottogo inval i kommittén nämner jag särskilt kommerserådet Ernst Dahlström.

Tanken på att nu inrätta ett ekonomiskt institut i stället för en akademi innebär en avvikelse från det ursprungliga programmet, och denna avvikelse har *icke* framkallats av hänsyn till donatorernas flertal, ty av c. 3,000,000 mk hava endast 100,000 mk givits under förbehåll om tillgodoseende av de praktisk-ekonomiska kraven.

Finnas väl andra, vägande skäl för att svika den uppgift kommittén från början fått sig förelagd? Helt säkert icke.

Handel och industri blomstra i vårt land som aldrig förr, och bland dessa yrkens representanter är det gott om män, som äga blick även för framtidens krav på detta område. Utan att blinka hava våra industrimän sammanskjutit pengar för ett centrallaboratorium, som till en början blott medför kostnader, men givetvis skall förränta sig i framtiden. I tysthet ha lämnats andra bevis på villighet att ikläda sig offer för skapandet av vetande, som längre fram kan omsättas i ekonomiska värden.

Allt sådant har annoterats med erkänsla av vårt samhälle. Men Åbodonationerna hava väckt vår tacksamhet på ett alldeles säregt sätt. Det är icke blott summornas storlek, som imponerat. Vi ha gripits av glädje över att en bro slagits mellan det praktiska arbetets och tankens män genom en gåva från de förra till de senare. Att använda donationerna för ändamål av praktisk-ekonomisk natur vore det samma som att tillbakavisa en med värme utsträckt hand, och den åtbörden vore föga klädsam för oss universitetslärare, som enligt våra statuters första paragraf äga att »befordra

vetenskapernas och de fria konsternas framsteg i Finland».

Allra minst anstår ett sådant tillvägagående dem, som vilja bevara svenskheten i vårt land. Handel och industri hava ingen nationalfärg — kommersen går lika bra med utlänning som med inföding.

Internationella äro väl även vissa grenar av vetandet, men på långt när icke alla. Många av dem suga sin bästa näring ur hembygdens mark. Som helhet betraktad visar vetenskapen just den förening av nationalfärg och internationalitet, som nu behöves mera än någonsin. Vi måste omhulda den nationalkänsla, som spirar ur kunskapen om vår hembygd. Vi måste omhulda de vetenskapliga strävanden, genom vilka vi komma i kontakt med Europas kultur. Den kontakten har hittills främst uppehållits av våra konstnärer och våra vetenskapsmän. Dessa hava varit för Finland, vad den trådlösa telegrafan är för en öbefolkning. De som säga, att den svenska stammen i vårt land ej har råd att underhålla vetenskapsmän, äro ej bättre ekonomer än öbor, som riva sina Marconistolpar, emedan skrotet står högt i pris.

Det går ej heller an att peka på Helsingfors universitet och säga, att svenske vetenskapsmän i vårt land böra söka sin utkomst där. Alla veta, att vår ställning är hotad, och detta förhållande måste verka avskräckande på ynglingar, som eljes vore villiga att ägna sig åt vetenskapliga studier. Det bästa, för att icke säga enda medlet att bevara forskarmodet hos vår svenska ungdom, som ingalunda saknar forskarhåg, är att bygga en egen härd för svensk vetenskap. Saken brådskar, ty om tillförseln av nya krafter avstannar, brytes en snart trehundraårig tradition. Och ingen tekniker kan lappa de brustna länkarna i den kedja, som förbinder forntid med framtid.

II.

En storartad gåva av varmhjärtade och vidsynta män har gjort det möjligt att i en snar framtid begynna uppbyggan-

det av Åbo akademi. Slutmålet — ett fullständigt svenskt universitet — synes mig klart. Men nu frågar man, vilka delar av byggnaden som skola uppföras först.

En enkel tacksamhetsplikt bjuder naturligtvis att givarnas önskingar noga beaktas. Emellertid har största delen av gåvorna överlämnats utan några som helst speciella förbehåll eller betingelser i avseende å gestaltandet av den blivande högskolan. Härmed har ordet förklarats fritt, och denna frihet har i själva verket redan begagnats på flere håll. Men det som sagts är knappast uttömmande eller ens till alla delar riktigt.

Det ligger i sakens natur, att de vetenskapsmän, som med intresse omhuldat planerna på ett nytt universitet, till sig själva ställt den frågan, om icke en professur genast kunde inrättas i det ämne, vars studium deras eget ämbete och yrke ålägger dem att befordra. Frågan måste ställas men icke i varje fall bejakas. Ty den subjektiva förkärlek för vissa forskningsområden, som varje vetenskapsman hyser, måste tyglas av rent objektiva hänsyn till vad som kan vinnas på den ena eller den andra vägen.

Om jag fattat donatorernas avsikt rätt, ha de önskat använda frukterna av materiellt arbete för att frigöra andliga krafter, som hittills varit bundna av ekonomiskt tryck. Om man utgår från att vetandets olika grenar i stort sett äro inbördes likvärdiga, bör organisationen av akademien sålunda inriktas på att så många som möjligt av vårt lands forskare sättas i tillfälle att arbeta ostörda av bekymren för livets nödortft. Det är av vikt, att redan den första uppsättningen av akademiker icke räknar alltför få huvuden, ty intresset för akademien skall säkert växa i förhållande till antalet av de personer, som ägna sin tid åt dess tjänst.

Nu äro kostnaderna för inrättandet av professurer i olika ämnen *mycket* olika. Även om man ej tager i betraktande de nu rådande höga prisen på tomter och byggnadsmaterial, är det klart, att en professur, som icke kan skötas, utan att ett laboratorium uppföres, kräver kostnader, för vilka man

kunde åstadkomma minst två, kanske tre professorer i andra ämnen. Det synes mig därför nödvändigt att till en början skjuta undan önskningsmålen om professorer i ämnen, som kräva laboratorieundervisning. Då kan ett ganska betydligt antal professorer inrättas genast, och då kan intresset för akademien hållas så vaket, att även de i pekuniärt avseende mest krävande professorernas tid kan komma rätt snart.

Jag har tillsvidare utgått från antagandet, att de olika vetenskaperna vore sinsemellan likvärdiga. I själva verket torde varje försök att uppställa en viss rangordning vara tämligen lönlöst, för så vitt frågan betraktas ur allmänmänsklig synpunkt. Men i detta särskilda fall föreligga omständigheter, som synas rättfärdiga gynnandet av några ämnen på andras bekostnad.

Den svenska stammens fortbestånd och förkovran i vårt land beror i främsta rummet av känslolivet hos de våra. Det är kärleken till vår forntid och hoppet om vår framtid, som framförallt böra stödjas och stärkas. Där dessa känslor äro vakna, följer allt annat av sig självt. Ingenting är kortsyntare än tron på det ekonomiska livet som alltings bas. Rikedomen alstrar icke medborgarsinne, icke kärlek till stamförvanter och språkfränder. Men väl är förhållandet omvänt. Där kärleken till familjen, till samhället och stamförvanterna är verkligt levande, där saknas icke heller den energi, som kräves för alstrandet av de oundgängliga ekonomiska värdena.

Av allt vetande, som Åbo akademi kan bjuda sina alumner, håller jag alltså det för värdefullast, som närmast berör känslan för *vår svenska stam*. Därmed är det också givet, vilket program jag skulle önska uppställa för den nya högskolan under den närmaste framtiden.

Känslan för egen stam och eget folk är starkast knuten vid kärleken till modersmålet, och det synes mig därför klart, att undervisningen i modersmålet och dess historia bör intaga hedersrummet vid Åbo akademi. Jag vet väl, att många tror, att språkvetenskapen ej är annat än ett slags tankegymnastik, utan förbindelse med känslolivet. Men denna

föreställning beror på okunnighet. Blott den, som gjort sig mödan att inträda i forntidens språk, vet huru mäktigt gångna generationer tala till oss, ty härom kan ingen översättning ge ett begrepp. Och jag har med egna ögon sett, att resultatet av mödosam språklig detaljforskning kan entusiasmera en hel församling av tämligen olärda personer, blott man länkar uppmärksamheten på det ljus, som dessa resultat sprida över den egna stammens och över hembygdens historia. Där grundlig språkhistorisk skolning fattas, äro viktiga delar av hembygdsforskningen helt enkelt omöjliga gjorda.

Jämsides med studiet av modersmålets historia går givetvis utforskningen av dess litteratur. Men en man kan icke företräda båda dessa områden av vetandet, utan vartdera kallet kräver fullt ut sin man.

Så komma vi till historieforskningen i vidsträcktare mening. Detta ämnes betydelse är — likasom litteraturhistoriens — erkänd i så vida kretsar, att ett detaljerat försvar för professorer i dessa ämnen måste betecknas som en överflödsgärning. Men jag vill framhålla, att arkeologin ovillkorligen bör företrädas av en särskild akademiker. Härmed slås i god tid en brygga i riktning mot en blivande narutvetenskaplig sektion. Ty arkeologin har nära beröring med geologin, och till dess hjälpvetenskaper höra botaniken, zoologin och kemin. En särskild institution skulle professorn i arkeologi icke behöva, då Åbo har ett museum med stora utvecklingsmöjligheter.

Rättshistorien hör även till de ämnen, som jämförelsevis tidigt borde bliva företrädda vid Åbo akademi. Redan studiet av modersmålets historia inbjuder till forskning i rättsvetenskap, ty de viktigaste skrifterna på fornsvenska höra på samma gång till rättshistoriens mest givande källor. Inom kulturhistorien bildar rättshistorien så att säga den resning, som uppbär hela byggnaden. Och vill man längre fram inrätta en juridisk fakultet i Åbo, kommer professuren i rätts historia att bilda en lämplig utgångspunkt för tillbyggnaden.

En annan mellanlänk mellan den humanistiska sektionen och en blivande juridisk fakultet kunde skapas genom inrättande av en professur i nationalekonomi. Ty inom detta läroområde faller dels kunskapen om den ekonomiska kulturens utveckling genom tiderna, dels också studiet av samtidens lagstiftning på det ekonomiska området.

Om man vid Åbo akademi omedelbart får till stånd de här föreslagna sex professurerna — en i modersmålet, en i skandinavisk litteratur, en i Nord-Europas historia, en i nordisk arkeologi, en i rättshistoria och en i nationalekonomi, så tror jag att därmed gjorts det bästa som kan göras för att väcka och bibehålla kärleken till den svenska stammen och den svenska bygden i vårt land. Om de donerade medlen förslå ännu för ett par andra professurer, torde det vara praktiskt att icke på förhand binda dem vid några bestämda ämnen. I stora länder med många universitet är det icke så farligt att företrädesvis inrätta fasta professurer. Ledigheter yppa sig än här och än där, och ingen ung vetenskapsman behöver misströsta om sin framtid, blott han har verklig fallenhet och tillbörlig energi. Men i ett litet land med idel fasta platser gestaltar sig valet av vetenskapsmannens yrke som ett hasardspel. En chance erbjuder sig sällan mer än en gång i livet, och om konkurrenten vid den kritiska tidpunkten råkar ha hunnit en hästlängd förut i kapplöpningen, är man tvungen att sadla om och söka sig in på banor, där den föregående utbildningen icke är till någon större nytta. Denna olägenhet har vid Helsingfors universitet i någon mån mildrats genom inrättandet av åtskilliga personliga extraordinarie professurer. Vid Åbo akademi borde enligt min mening finnas ett antal — minst två — rörliga professurer, som kunde tilldelas förtjänta vetenskapsmän oberoende av det fack de företräda. Då skulle de unga män, som brinna av forskningsbegär men finna vägen till utkomst stängd av en nyutnämnd professor i samma ämne, icke vara tvungna att överge det yrke, för vilket de känna kallelse. Vidare böra vi betänka, att vetenskapens gårdar icke äro indelade i spiltor med fasta

väggar. Ofta göras de banbrytande upptäckterna på gränsområden och göras av unga män, som icke passa helt i något av de traditionella facken. Kan man begå så, att dessa ungdomar få en anställning, som avpassas efter deras forskarlynne, så har man därigenom räddat värdefulla anlag från att snedvridas eller förtvina.

E N U P P G I F T F Ö R H Ö G S K O L A N I Å B O

AV
WERNER SÖDERHJELM*

Då självfallet var och en vän av fosterländsk odling, vilket språkläger han än tillhör, måste vara intresserad av det enastående tillskott, vår kultur genom den nya högskolan, betraktad såsom en härd för vetenskapligt arbete, kommer att erhålla, tillåter jag mig att här framlägga ett par synpunkter, om ock med fara för att de redan varit synliga i diskussionen.

Det förefaller mig, som om donatorerna med sin gärning avsett, och ingalunda i sista rummet, att göra högskolan till en kulturhärd också för deras egen stad, att genom den lyfta bildningslivet därstädes och sprida det i vida kretsar även utom själva föreläsningssalarna. Ett sådant ändamål uppnås näppeligen genom att grunda en handelshögskola eller en folkhögskola i högre mening, men ej heller genom en rent naturvetenskaplig eller ekonomisk riktning, även om denna sistnämnda vore fotad på en så förnuftig bas, som den mag. Svante Dahlström i några senaste sommar i Å. U. tryckta och sedermera i broschyrform utgivna artiklar velat lägga. Det finnes ett talande exempel, som härvidlag icke bör glömmas: Stockholms högskola. Den startades, efter mycket ordbyte, såsom rent naturvetenskaplig, och utan tvivel har den på detta område gjort vetenskapen och

* Redaktionen har erhållit förf:s tillstånd att ur tidskriften Argus första marsnummer avtrycka denna värdefulla uppsats, som framlägger ett beaktansvärt förslag i humanistisk riktning.

undervisningen stora tjänster genom de utmärkta lärarkrafter, som vid densamma varit fästa. Men den har aldrig haft någon större betydelse för den svenska huvudstadens bildningsliv i vidsträcktare mening, utan stått såsom en särskild inrättning för sig. Först då den erhöll en kulturhistorisk lärostol med Viktor Rydberg och särskilt när det upprättats en litteraturhistorisk professur, vars första innehavare, Oscar Levertin, drog stora skaror av bildningssökande allmänhet till dess åhörarbänkar, kan man säga, att detta bredare kulturändamål i någon mån uppfylldes. Den humanistiska fakulteten har emellertid med åren icke fått någon synnerlig omfattning: den består i dag som är blott av tre professorer, och bland dem icke någon i svensk historia, ehuru en mycket väsentlig del av det material, alla forskare i fosterlandets hävder måste använda, ligger i stockholmska arkiv. I förhållande till samhället bär högskolan fortfarande sin prägel av avskildhet.

Mer än annars bör detta naturligtvis i våra små förhållanden förhindras. På senare tider har det ju också allt jämt förkunnats, såväl utom som inom akademiska kretsar, att vetenskapen måste träda i nära förbindelse med livet. Nu har man visserligen härmed menat, att vetenskapen, vare sig den är naturhistorisk eller humanistisk, skall stiga ner från abstraktionens höjder och mer än hittills taga fasta på en målpunkt i den praktiska verksamheten. Man har fattats av en mycket stor skräck för allsköns »intellektualism» och är nästan färdig att kasta ut barnet med badvattnet. Kanske är detta ett utslag av tidsriktningen, kanske ock ett slags de obotfärdigas förhinder, framkallat av medvetandet att inom den rena vetenskapen så få hos oss ändå förmå föra fram vårt folk till tävlan med andra eller annars uträtta betydliga ting. I varje fall har man vid denna förkastelsedom över allt, som icke genast kan omsättas i handgripliga resultat och detta orättvisa misstänkliggörande av studier, vilkas »etiska» ändamål icke ligger för öppen dag, glömt vissa ämnens i och för sig höga bildningsvärden. Att vår ungdom

ordentligt utrustas för att träda fullväpnad inom de våldsamt utvecklade och allt mer kunskap krävande »praktiska» verksamheternas skrankor, är naturligt; men det har redan mer än nog befunnits, att det som i allmänhet anses konstituera bildningsnivån hos individer och folk, rätt mycket fått maka åt sig. Faran blir naturligtvis desto större, ju svagare bildningstraditionerna äro. En fri högskola, förlagd till ett gammalt kulturcentrum, vars egen mittpunkt och stolthet den skall utgöra, har härvidlag behjärtansvärda uppgifter icke blott i förhållande till sina lärjungar utan också, som sagt, till hela det omgivande samhället. Och det vore att väsentligen försumma dessa, om man icke från början tänkte på att låta viktiga humanistiska ämnen bli företrädda.

Aurastadens och bygdens historiska traditioner och det rikhaltiga åskådningsmaterial, som både i Åbo och kringliggande nejd är samlat, skulle, tycker man, lägga det nära, att ett av de första ämnen, dess högskola skulle vårda sig om, vore *inhemsk kulturhistoria*. Begreppet är obestämt, jag medger det gärna, och kompetensfordringarna för en professor i detta fack ej så alldeles lätta att uppställa. Men jag menar nu icke det, för övrigt nog så viktiga, område av kulturen, vilket redan väsentligen upparbetats hos oss, men dock närmast faller inom nationalekonomins gränser — handel, kommunikationer, städernas och kommunernas utveckling, finanser m. m. Jag avser den andliga kulturen, sådan den uppenbarar sig ej blott i litteraturen och konsten, men också i samhällslivets former och i personligheter av betydelse, allt detta för övrigt sett under den ytterst egenomliga synvinkel, som gives av våra språk-, ras- och historiska förhållanden och som borde kunna öppna mycket fängslande perspektiv. Vi skriva om våra skalders och våra konstnärers, vi leta ut våra släkters stamträd och hava gjort början till att sammanfatta våra herrgårdars historia, liksom vi i våra museer ha samlat rikligt stoff för att bedöma gångna släktens smak och förmåga att tillfredsställa sitt behov av livets bekvämlighet ävensom folkets egen del i

konstslöjdens alstring. Men av allt detta skulle behövas en syntes: den bör än så länge vara lättare att göra hos oss än i länder med äldre kultur, och den fordrar att göras därför, att allt detta hänger så nära ihop med just den allmänna kulturutvecklingen. De flesta av dessa forskningsgrenar erbjuda oss icke ett material, som i och för sig lämnar frukter, i högre mening tillfredsställande en forskares fordran på sitt arbete och sina resultat: medelmåttig alstring, t. ex. i fråga om litteratur och konst, lockar icke forskarmödan och lönar den icke — på nästan varje steg (undantag finnas ju, men få) gör man därför också den erfarenheten, att sysselsättningen med de enskilda inhemska ämnena förutsätter en mer kulturhistorisk än specifik behandling och får sitt värde blott om denna synpunkt fasthålls. Att ur det som redan finnes gjort och samlat få fram en sammanfattande överblick av den andliga kulturens vägar och skiften hos oss, vore att lägga en ypperlig allmän grund för en dylik behandling av det enskilda i framtiden. För en sådan överblick utgör naturligtvis den politiska historien bakgrunden. Men den innersta tråden blir likväl det folkpsykologiska problem, som binder allting samman, förhållandet mellan de olika nationaliteterna, varderas insats, vad som sugits upp i en fåra och vad som gått åtskils o. s. v. Jag föreställer mig, att man här står inför uppgifter så lockande som någonsin en kulturhistoriker kan finna. Vilket nytt och tacksamt ämne vore det icke att lägga fram i den nya högskolans program, hur skulle det icke genast markera att den har en allmän fosterländsk uppgift, och vilken mängd av frågor skulle icke lärjungarna få att reda ut under det gemensamma arbetet!

I långa tider har det varit ett önskningsmål för var och en som sysslats med inhemsk odlingshistoria, att den mer än hittills bleve föremål för våra »nordiska historikers» uppmärksamhet från de synpunkter som nu i korthet angivits. Här ger sig nu självmant en ram, som passar förträffligt för detta innehåll.